

**INTERVIU CU
ADRIAN
NECULAU**

**Despre violență, fenomenul care stăpânește lumea modernă:
„Nu există individ care să nu aibă nevoie de defulare”.**

**Citiți interviul realizat de Lucian Dan Teodorovici
și Florin Lăzărescu ÎN » PAGINILE 8-9**

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » **EDIȚIA NAȚIONALĂ** » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

**CIRCLUL NOSTRU
VĂ PREZINTĂ:**

**NARCIS DE LA
COTROCENI**

Lucian Dan Teodorovici

„Uitați-vă la cât dispreț față de România promovează foarte mulți ziaristi”, a spus Traian Băsescu, invitat la începutul săptămânii la una dintre emisiunile lui favorite, „Nașul”, de pe B1 TV.

TEO & GHEO ÎN » PAGINA 2

NR. 205 » 15 – 21 noiembrie 2008 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

PENTRU PRIMA DATĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ,

Ochiul de Nabokov „Cuvînt înainte“

**Paris, colecția
de toamnă**

Luiza Vasiliu

Ce face vilegiaturistul lipsit de șansă, care nimereste la Paris în anotimp de ploaie și vînt? Își ia în loc de armură o pelerină. Sau, soluția cea mai comodă, se ascunde în muzee.

ÎN » PAGINA 3

**Noiembrie,
ultimul bal**

Iulia Blaga

Timp de o lună (10 noiembrie-10 decembrie), în Israel (la Tel-Aviv, Ierusalim și Haifa) are loc retrospectiva cinematografului român. Puteți citi în această ediție o cronică a primei săptămîni.

ÎN » PAGINA 7

Al cincilea volum al Seriei de autor „Vladimir Nabokov” de la Editura Polirom este *Ochiul* și va apărea pentru prima dată tradus în limba română de Veronica D. Niculescu. „Suplimentul de cultură” vă prezintă „Cuvînt înainte” scris de Nabokov pentru acest roman, publicat de asemenea în premieră în limba română.

ÎN » PAGINILE 10-11

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Narcis de la Cotroceni

„Uitați-vă la cât dispreț față de România promovează foarte mulți ziariști”, a spus Traian Băsescu, invitat la începutul săptămânii la una dintre emisiunile lui favorite, „Nașul”, de pe B1 TV. Și a exemplificat cu vorba lui Mircea Badea de la Antena 3: „Trăim în România și asta ne ocupă tot timpul”. Că Băsescu vede dispreț într-o vorbă pînă la urmă inspirată nu-i mare lucru. Oricum, disprețul, fie el chiar transformat în discurs public, se înscrie perfect în dreptul la liberă exprimare. Dar nu despre dispreț vreau eu să scriu aici, ci despre un sentiment dus în extrema cealaltă: despre iubire. Mai exact, despre iubirea transformată, pas cu pas, în egolarie. Pentru că, după ce l-am ascultat pe Traian Băsescu în acea emisiune, am avut un soi de revelație.

Adevărul e că pe Traian Băsescu l-am văzut întotdeauna mai interesat de propria imagine decît un star pop, însă mă gîndeam că lucrurile acestea țin, pînă la urmă, de specificul unui politician extrem de ambițios. Așa se face că, în momentul în care intervenea pe forumurile ziarului pentru a se bălăci cu autori de articole sau chiar cu comentatorii de-acolo, am privit lucrurile doar ca pe un simplu exces, ba chiar ca pe un exces simpatic al unui om care se simte nedreptățit și vrea să aducă date la lumină. Apoi, cînd l-am văzut intervenind, precum un Cristi Borcea sau un Gigi Becali, în emisiuni de televiziune doar pentru a se certa cu realizatorii și cu invitații lor, am gîndit că pe Băsescu îl mină în luptă o frustrare oarecum de înțeles din partea unui om onest și, totodată, din partea unui politician care abia se adaptează la statutul de președinte.

Cu timpul însă, chiar dacă a lăsat-o mai moale cu forumurile și cu intervențiile în direct, am avut senzația că lumea lui Băsescu se îngustează constant. Mai întîi la războaiele cu adversarii politici, ceea ce nu era neapărat ieșit din comun, dar mai apoi, tot mai pregnant, la războaiele cu dușmanii din presă. Așa au apărut „găozarii”, așa a apărut „țigancă împuțată”, așa au apărut „tonomatele” ș.a.m.d. Și-am început să percep că, de fapt, altceva stă la baza țiței prezidențiale. Nu o simplă frustrare a unui bîntuit de spiritul dreptății, ci o dorință aproape patologică a unei persoane de a fi adulate. Băile de multime erau un semn în direcția asta. Ura față de ziaristi care îndrăzneau să-l vadă și alții decît ca pe salvatorul patriei a fost un semn și mai puternic.

În emisiunea de pe B1 TV, în fața unui adulter constant, Traian Băsescu s-a dezvăluit, în toată splendoarea, ca un veritabil Narcis de la Cotroceni. Nu pentru că a atacat, subtil sau nu, pentru a nu știu cîta oară, presa. Ci pentru că s-a arătat un telespectator fidel și încreșnat, unul care pare a nu pierde nici o emisiune TV în care este sau măcar poate fi subiect. Și nu doar că nu pierde, dar mai și reține citate, pentru a le putea dezavua ulterior în mîntea lui și, iată, în public.

Revelația mea? L-am văzut pe președintele României nedezlipit de fotoliul de telespectator, cu telecomanda în mînă, căutînd asiduă, de pe un canal pe altul, vorbe despre el însuși. Transpirat, încreșnat, scrișnînd din dinți, îmbolnăvit de cea mai mică replică negativă la adresa lui, vîrîndu-și degetele în brațele fotoliului

» Pentru prima oară, am uitat de politicianul Traian Băsescu, gîndindu-mă la drama omului. Drama unui marinar dus de vînturile vieții în poziții tot mai înalte și mai vizibile. Și-observînd, pas cu pas, că simplitatea oamenilor mulți, că aceștia din urmă se transformă în admiratori, unii chiar în fani. Ceea ce a fost prea mult pentru acel marinar.

capitonat, aruncînd telecomanda, tremurînd, izbucnînd. Poate exagerez, cine știe. Însă asta e senzația pe care președintele României a oferit-o. Și, pentru prima oară, am uitat de politicianul Traian Băsescu, gîndindu-mă la drama omului. Drama unui marinar dus de vînturile vieții în poziții tot mai înalte și mai vizibile. Și-observînd, pas cu pas, că simplitatea lui rezonează cu simplitatea oamenilor mulți, că aceștia din urmă se transformă în admiratori, unii chiar în fani. Ceea ce a fost prea mult pentru acel marinar. Admirat și susținut, împins de la spate chiar și de o presă vrăjită de acest comportament de om dînr-o bucată, a început să se îndrăgostească de el însuși. Televizorul a funcționat ca o oglindă împură, în care s-a privit cu drag, cu dragoste, cu adorație. Pînă la un punct. Pînă la punctul în care a căzut în acea oglindă și s-a dus la fund, precum Narcis cel din legendă. Iar de-atunci, de cînd televizorul l-a înghițit cu totul, ajuns de cealaltă parte a oglinzii, Traian Băsescu se caută, cu disperare, pe el însuși. Nu-i mai este de ajuns dragostea pe care și-o poartă sieși. E dependent de dragostea celorlalți. Și, nemaigăsînd-o la aceleași cote, e convins că nu el s-a schimbat, ci lumea din jurul lui. O lume rea, plătită, coruptă, care nu-l mai înțelege, nu-l mai vrea...

De-aici, dintr-un colț insignifiant de pagină, știind că nu pot îndrepta absolut nimic, am ținut totuși să-mi exprim compasiunea și deplina înțelegere pentru acest om. Pentru că, pînă la urmă, cînd e vorba de drame personale, trebuie să uităm de simpatii sau antipatii politice.

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Să dizolvăm Parlamentul?

Nimic nu mă amuză mai tare decît panglicile pe care le scot pe nas sfararii Parlamentului României atunci cînd vorbesc despre misiunea lor nobilă, despre felul în care reprezintă ei poporul și despre răutatea oamenilor de presă, care atacă o instituție care reprezintă baza democrației într-o țară civilizată. Ba poate că la fel de mult mă amuză analiștii cu greutate, care spun același lucru, de parcă ar fi angajații biroului de presă al Parlamentului. Mă amuză, spun, dar într-un fel nervos: îmi zgîndără terminațiile nervilor.

Fiindcă sînt enervanți. Fiindcă sînt aroganți. Fiindcă mint cu seninătate: știu ei foarte bine cum stau în realitate lucrurile, dar susțin fără să clipească exact contrariul. Da, Parlamentul e unul din pilonii de bază ai democrației într-o țară civilizată. Într-o țară civilizată. Nu în România. În ciuda a ceea ce ne place să credem și în ciuda faptului că am fost primiți cu chiu, cu vai în Uniunea Europeană, România nu este o țară

care să le acorde lor cît mai multe privilegii. Salarii foarte mari. Pensii foarte mari. Mașină de serviciu, șofer de serviciu, amantă de serviciu... Apoi și-ar construi o rețea prin care să poată pune mîna pe banii statului asupra căruia au ajuns să dețină controlul. Și-ar face firme care ar cîștiga mereu contracte cu statul. S-ar acoperi, desigur, unii pe alții, în caz de pericol. Ar propune și aproba legi prin care să poată fi feriți ei înșiși de rigorile legii. Cu alte cuvinte, am avea o țară în care infractorii pot fura liniștiți, fiindcă tot ei fac și legile care împiedică justiția să îi judece. O țară cu o pseudoelită de infractori și o masă de cetățeni incapabilă să reacționeze.

Țara imaginată despre care vorbim ar avea totuși alegeri libere. La fiecare patru ani, cele cîteva clanuri de mafioți se adună și îi pun pe listele electorale pe cîteva dintre membrii lor. Cetățenii votează ce li se pare lor că e mai bine, dar de fapt nu contează: nu au de ales decît între –

să zicem – un fel de Camorra, un fel de Cosa Nostra și un fel de 'Ndrangheta. După vot infractorii rămîn să conducă țara, iar singurii care dispar din „parlament” sînt cei căzuți în dizgrație sau cei prea slabi, care sînt înlocuiți de niște lupi tineri și flămînzi.

Să nu uităm însă: în parlamentul acesta imaginar ajung întotdeauna, prin acele capricii ale sorții, și cîteva oameni cinstiți.

S-ar putea crede că, vorbind de un asemenea parlament imaginar, dintr-o țară imaginată – fiindcă dacă ar exista, ar fi vai și-amar de ea –, am vrut să fac o aluzie nu foarte subtilă la Parlamentul României. Dar nu-i adevărat – asta din mai multe motive, unele incurajatoare, iar altele...

Altele ar fi, de exemplu, faptul că în Parlamentul României, ori de cîte ori se votează vreo lege sau vreo măsură ce i-ar avantaja tocmai pe parlamentari, acei ipotetici „oameni cinstiți” votează la grămadă cu ipoteticii infractori. Sau că, din postura lor de oameni onest și înzestrați cu putere, ar putea să protesteze împotriva abuzurilor colegilor lor mai puțin onest și înzestrați cu aceeași putere, numai că n-o fac. Deci nu sînt atît cinstiți, cît complici. Ai senzația că acolo ar funcționa un fel de lege a tăcerii. Ceea ce amintește iar de mafia, de Cosa Nostra și de civilizația românească, cu relele și belelele ei.

Cînd un loc oarecare e infestat complet cu o boală, singura soluție e să arzi tot și să reconstruiești ceea ce s-a pierdut. De-ai mă gîndesc: n-ar fi mai bine să dizolvăm Parlamentul complet și după aceea să facem altul pe rîu în jos, mai tracic și mai frumos? Fiindcă altfel virușii vor rămîne acolo și vor infesta și alți oameni cinstiți. Dacă oamenii ăia mai există...

civilizată. De-abia dacă e o țară. Iar Parlamentul e o ilustrare perfectă, în mic, a civilizației autohtone: o instituție de lux umplută cu gunoi.

Să presupunem, de exemplu, că într-un parlament oarecare, dintr-o țară oarecare, majoritatea parlamentarilor ar fi borfași, hoți de buzunare, criminali, delapidatori, bătauși, membri ai unor găști de cartier, traficanți de droguri și arme... În fine, toate surorile de oameni care în mod normal ar trebui să stea la închisoare. Majoritatea n-ar avea habar cu ce se ocupă ei acolo, în parlament. Unii ar fi semianalfabeți. Alții ar fi șefi de clanuri mafioate. În fine, de dragul exercițiului, să zicem că printre ei s-ar strecura și vreo cîteva oameni cinstiți, care știu care e misiunea unui parlament și sînt dispuși să-și facă datoria.

Cum va funcționa o țară cu un asemenea parlament? O țară cu un parlament de borfași – dar borfași cărora li se dă pe mînă puterea legislativă? Păi, bineînțeles că în primul rînd ar elabora niște legi

Paris, colecția de toamnă

Ce face vilegiaturistul lipsit de șansă, care nimereste la Paris în anotimp de ploii și vânt? Își ia în loc de armură o pelerină (numai nu galbenă!), o umbrelă solidă și pantofi care să nu se ineeze, și pleacă să vadă orașul pustiu, curățat de locuitori, parcurile goale și Sena agitată. Sau (asta e soluția cea mai comodă) se ascunde în muzee. O zi întreagă de expoziții la Paris poate fi la fel de lungă și de obositoare ca un zbor pînă în Australia. Ceea ce nu trebuie să vă împiedice să porniți la aventură, într-o joi de la finalul lui octombrie, în vacanța de Toussaint.

Luiza Vasiliu

Mai înti, Grand Palais, unde presa a numțase cea mai importantă expoziție a toamnei, *Picasso et les matres* (08.10.08 – 02.02.2009). La ora 10, timpul de așteptare pentru bilete era de cel puțin două ore. Ca să nu stai mai mult pe lângă muzeu decât înăuntrul lui, îți trebuie puțin spirit întrepid. În cazul de față, coada la Picasso era una, coada la Emil Nolde (tot la Grand Palais, 25.09.08 – 19.01.09) alta, de doar cteva persoane. Iar un bilet combinat, pentru ambele expoziții, se putea lua și de la coada mai mică. Așa am ajuns să văd prima retrospectivă în Franța a expresionistului german Emil Nolde, un pictor puternic influențat de Van Gogh, a

cărui paletă de culori atinge uneori furia fovismului și-ți lasă impresia unor leziuni de entuziasm pe retină. Nolde, care se credea încarnarea spiritului german în pictura modernă, a sfințit pe lista artiștilor „degenerați” expuși în 1937 la München, iar în 1941 i-a fost interzis dreptul de-a picta. Toate acestea nu conțază însă la fel de mult ca unele din tablourile lui, pline de o exaltare la limita agresivității și de-o vitalitate corozivă. Vă recomand peisajele marine, întinderi onirice în cele mai surprinzătoare tonuri de albastru pe care le-am văzut vreodată.

După Emil Nolde, trebuie să respiri puțin, și-oricum la Picasso nu poți intra decât la 6 seara (numai atunci mai erau locuri libere, ca la un spectacol cu mai multe reprezentații pe zi). Așa că treci

strada la Petit Palais, unde nu mai e nici un fel de coadă. Te plimbi cu un pas destul de nerăbdător prin sălile de la *Shōkokuji, pavilion de aur, pavilion de argint, zen și artă la Kyoto* (16.10 - 14.12.08). Nu că n-ar fi interesant, pentru că e, e chiar impresionant, dar e un tip de artă pentru care îți trebuie o sensibilitate specială și tone de referințe culturale. Am văzut caligrafii („urme de cerneală”), picturi și obiecte rituale (dintre care cele legate de ceremonia ceaiului în secolul al XII-lea sînt niște monumente de fragilitate), în total vreo 80 de opere de artă aparținînd celor trei temple zen din Kyoto. *Shōkokuji...* e pentru cei aflați într-o perpetuă fascinație a Orientului. Pentru restul, nu e decât o colecție de obiecte frumoase.

Măști, de la Carpeaux la Picasso – cea mai provocatoare expoziție

A doua expoziție de la Petit Palais, *Akira Kurosawa, desene* (16.10.08 – 11.01.09), a fost revelația zilei. Regizorul nipon era un mare admirator de Van Gogh, Cézanne, Chagall, ceea ce nu l-a împiedicat să păstreze și felul reținut și minuțios de-a picta al maestrilor japonezi.

Desenele lui (preliminari pentru filmele la care lucra) sînt convingătoare prin tensiunea dramatică, prin culorile delicate și precizia detaliilor. De altfel, se pare că regizorul a reușit să obțină fondurile pentru *Kagemusha* arătîndu-le lui Coppola și Lucas tocmai aceste desene. Expoziția de la Petit Palais nu trebuie ratată de fanii regizorului, dar nici de persoanele seduse de posibilitatea unui *violin d'Ingres*.

În față la Orsay, cozi interminabile sub umbrele de toate culorile. Într-un final, descopăr că un *press pass* te scutește de așteptare și de bilete. Orsay e muzeul în care mă simt cel mai confortabil, îmi place să mă opresc lângă atelierile de copii, pe bănci (cu fața ori la ceas, ori la Balzacul lui Rodin), îmi plac aerul de 1900 al locului și felul în care orice operă de artă pare să fie acolo la ea acasă (nu într-o grădină zoo). Ca de obicei, Orsay-ul nu se mulțumește numai cu două expoziții – are vreo 5.

Cea mai provocatoare e *Măști, de la Carpeaux la Picasso* (21.10.08 – 01.02.09). În cteva săli întinse ca asemeni unor cutii tapetate cu fișii de catifea, poți vedea Meduze și satiri antici, măști mortuare, măști de carnaval, avîndu-l mereu cu tine pe Baudelaire și a lui „mască universală de care se servește o mîna abilă ca să ascundă de ochii lumii durerea sau remușcarea”. Expoziția se concentrează mai ales pe felul în care masca a fost preluată de poeticele sfîrșitului de secol al XIX-lea și începutului de secol XX, în pictură, fotografie, teatru etc. De văzut, de asemenea, *Mister și strălucire. Pasteluri la muzeul Orsay*

(08.10.08 – 01.02.08), în special pentru portretele feminine și pentru Degas și Redon.

Approape de sfîrșitul călătoriei, vilegiaturistul se întoarce la Grand Palais, la Picasso și maestrul lui (despre care un englez înalt și foarte gentleman i-a spus dimineață că nu s-a scris prea bine în „International Herald Tribune”). E una din cele mai ambițioase expoziții legate de Picasso, pentru că pune alături, într-un dialog formidabil de viu, tablourile spaniolului cu cele ale pictorilor care nu numai că l-au influențat, dar pe care l-a reinterpretat și reformulat în nenumărate moduri (există, de exemplu, peste 20 de variante după *Déjeuner sur l'herbe* al lui Manet).

Să îi ai alături pe Ingres, Velázquez, Renoir, Gauguin, El Greco, Goya, Rembrandt și Picasso e o experiență năucitoare, care se lasă cu dureri de cap și exclamații de admirație. Istoria artei nu mai e liniară sau națională, e o confruntare de puteri, un banchet al maestrilor la care Picasso are poziția privilegiată a discipolului idolatru și revoltat. Dacă nu ajungeți la festivalul de la Grand Palais, vă recomand măcar numărul special dedicat expoziției de „Beaux Arts”.

La finalul zilei, țî-e greu să te convingi că n-ai mîinile pastelate, ochii de cărbune și zîmbetul trasat cu creionul chimic. Dar măcar ai văzut din primul rînd (mare parte din) colecția de toamnă a expozițiilor pariziene.

Picasso, *Le déjeuner sur l'herbe d'après manet*

SUPLIMENTUL LUI JUP

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

UN NOU ROMAN DE CECILIA ȘTEFĂNESCU

Autoarea „Legăturilor bolnăvicioase” revine cu „Intrarea Soarelui”

SCRIITOAREA

Cecilia Ștefănescu s-a născut pe 6 iulie 1975. A absolvit Facultatea de Litere, Universitatea București, și Masterul în Teoria Literaturii și Literatură Comparată al aceleiași facultăți. A debutat cu romanul *Legături bolnăvicioase*, apărut în două ediții (Editura Polirom, 2006; Editura Paralela 45, 2002). Romanul a apărut în Franța, la Ed. Phébus, în 2006, în traducerea lui Laure Hinckel. Cartea a fost ecranizată, în regia lui Tudor Giurgiu, iar filmul cu același nume a fost selecționat în secțiunea Panorama a Festivalului de Film de la Berlin, la Kalovy Vary, Chicago și a rulat în peste 20 de țări. În 2005, a participat, alături de alți 11 scriitori din România, la *Les Belles étrangères*, manifestare organizată de Centre National du Livre și Ministerul Culturii din Franța și dedicată, în acel an, României. Un fragment din romanul *Intrarea Soarelui* a apărut în antologia *Les Belles étrangères*, Ed. L'Inventaire, 2005, trad. fr. de Laure Hinckel, și *Des Soleils Différents*, Ed. L'Inventaire, 2008, trad. fr. de Laure Hinckel. A avut lecturi publice în Franța, Germania, Spania, Elveția, Polonia. În 2007, a beneficiat de o rezidență de creație oferită de Primăria din Paris. A mai apărut în 1998 în volumul colectiv *Festres 98* și a semnat, alături de alți autori români, în cartea-experiment *Tescani 40238*. Scrie editoriale lunar în ediția în limba română a revistei „Elle” și colaborează pentru săptămânalul „Le Monde Diplomatique”, ediția în limba română.

VII. Nautilus

Dacă priveai de aproape, cu ochiul abia mijit, în pliurile făcute de pielea caramelizată se așternuse un vâl de sare, ca și când o ninsoare mărunță căzuse și acoperise tot corpul. Părea un pământ uscat acoperit de fire răzlețe de iarbă, rămase de peste toamnă, deasupra cărora se depusese chiciura. Cîmpul acela pustiu era cîmpul lui de război, unde-și confrunța de obicei toți dușmanii. Nesiguranta îl făcea să anticipeze potențiali inamici. Privirea lui se întindea departe, scrutînd dincolo de linia orizontului, intuind și prefigurînd situații. Era un comandant de oști, cu un singur soldat în subordine, pe care, însă, îl suspecta neîncetat de trădare. O măsură stînd pe pătura de in, cu unul dintre picioare îndoit, umbrind o fișe din corp, cu mîinile răstîgnite, cu ochii strîns închiși, orbiți de lumina puternică. Așa cum stătea, transformată de soarele arzător, i se părea că se oferă întregului trib informat. Cine ar fi vrut-o ajungea doar să întindă mîna și să rupă o bucată. La prima vedere, părea să aibă o predispoziție spre desfrîu. Dar, totodată, rămăsese cu el, îl așteptase în tot acest răstimp, care trecuse greu și chinuitor. Nu avea cum să exercite presiuni sau să impună reguli. Cuvîntul de ordine pentru ei fusese pînă atunci răbdarea, dar, în realitate, nici unul nu știa cu siguranță ce anume așteaptă. Se tirau pe ascuns, printre dunele de nisip, diminețile, cu ochii adînciți de nesomn și pleoștiți de soare, izolați de lume și camuflați. La cîțiva kilometri, familiile somnoroase leneveau în astermuturi, fără să le adie pe deasupra genelor nici cea mai mică umbră de îndoială.

Iedera genealogică

Un tînăr din nordul Insulei britanice își vizitează locurile unde i s-au născut strămoșii. Undeva, în Scoția secolelor trecute, familia sa a fost prigonită, unii membri ai săi au fost asasinați, alții au luat calea exilului, toate, pentru că erau protestanți. Unul dintre bunicii săi a fost un celebru fotbalist al unei echipe de ligă inferioară din Regat, într-un orașel unde „toată lumea e înrudită cu toată lumea”. Bunicul îi spune nepotului urmări pas cu pas cu camera de filmat că „nici acum, nu suport să văd verde în fața

ochilor”. Verdele e culoarea celor de la Celtic Glasgow, iar „The Celtics” sînt, de cînd lumea și fotbalul, trupa catolicilor. Tînărul cu nume de serial TV, MacLeod, are un arbore genealogic la fel de incurcat ca iedera care crește pe casele vechi. O ramură a familiei sale e cea a „anti-verzilor”. Dar cealaltă își are originile în Irlanda de Nord. Și e catolică. Un străbunic a luptat, cu arme și muniții și tot arsenalul politic și militar, împotriva protestanților. Mare dramă i-a zguduit familia în urmă cu vreo șaizeci de ani,

atunci cînd bunica tînărului s-a măritat cu un catolic. Camera de filmat urmărește reacțiile omului: protestant din Scoția, află acum, cu stupoare, că o parte din rudele sale sînt ceea ce n-a tolerat el toată viața – fundamentalisti care luptă împotriva celor ca el. A venit acolo, în Ulster, să-și caute rudele și a trăit ceea ce britanicii numesc „a rude awakening”. Scenariul de mai sus nu face parte din synopsis-ul unui film. E o poveste de viață cît se poate de reală. O poveste cit istoria a două popoare,

reconstruită și repovestită prin ochii unui om de treizeci și ceva de ani, din zilele noastre. Un documentar cît se poate de dramatic, care reface o istorie a unui conflict niciodată încheiat. Aventura tînărului ce-și recompune trecutul marcat de schisme a fost difuzată de canalul de documentare Viasat History și e produs de BBC.

M-am oprit astăzi asupra acestei istorisiri, pentru că documentarul, de televiziune sau radio, a ajuns o pasăre rară în media românești. Și mi-a amintit această poveste, țesută atît de inteligent de echipa BBC, de istoria noastră, la fel de zbuciumată în conflicte. Și de lipsa noastră

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

de umor și de degajare, atît de necesară atunci cînd trebuie să-ți privești onest trecutul în față. Documentarul în cauză poate fi, cred, revăzut pe canalul de televiziune amintit. Vi-l recomand cu toată căldura, pentru că veți descoperi o cale din ce în ce mai uitată pe la noi, de a spune, simplu, un episod de viață. Mai ales în perioada asta, în care nu criza economică pare să pună stăpînire pe tot ce ne-nconjoară, ci ignoranța

celor care ies în fața poporului. Da, documentarul te duce cumva cu gîndul și-nspre premierul Tăriceanu: un om ce-are grijă, în clipurile electorale, să spună că este, citez, profesor universitar, am încheiat citatul; dar care, prin tot discursul produs, contrazice această latură a existenței sale. În termenii poveștii din Insulă, e chiar dramatic să te dai mai catolic decît Papa, în timp ce te porți și acționezi ca un protestant veritabil.

— Cum de am ajuns aici? I-a întrebat ea într-o zi.

Era o șopîrlă lipsită de conștiință.

S-a rostogolit spre el, lipindu-și pulpele și acoperindu-și fața cu brațul stîng. Pielea de pe interiorul brațului rămăsese albicioasă, aproape transparentă. Era afînată și încă tînără. Sîniile se inclinaseră și arătau, în poziția aceea, ca sîniile unei matroane, brăzdați de vinișoare subțirele, fine precum crăpăturile de pe pinzele expuse la lumină, în condiții neprielnice. În aerul greu și dens, pe bucățile de plajă pe care se ascundeau, căutînd izolarea, de care nu erau însă deloc, în nici un moment, siguri, plutea un vag sentiment de fericire. Nișipul se mîncea sub ei, pe măsură ce se scurgea o oră, altelei chiar mai puțin, în funcție de programul celor de acasă, de bănuielele lor, de cît de repede li cuprîndea teama de a nu fi prinși. Trecuseră deja trei săptămîni și se obișnuiseră să se strecoare, să disimuleze, să se adulmece de la depărtare. Se obișnuiseră cu toate: să se vadă doar atunci cînd nu-i văd ceilalți, se obișnuiseră cu întîlnirile zilnice, cu apropierile zilnice, de parcă asta le-ar fi creat un ritm conjugal. Le dădeau, pe lingă tristețe, și un sentiment straniu de posesiune, care amenința să se întindă și asupra orcelor în care nu mai erau împreună. Era unora un sentiment bun, pentru că-i îmblînzea și le promitea false delicii, era un sentiment de dulce delăsare și de abandon în fața frumoaselor iluzii care încornează fiecare cap îndrăgostit, le dădea siguranță, pe care nu aveau cum să o încerce în București, unde programul încercat și responsabilitățile și orașul în sine, cu locurile lui puține unde să te ascunzi și cu oamenii băgăcioși, cu hotelierii cu privirile lor bănuitoare și mieroase, cu taximetriștii palavrăgii, cu barmanii și chelnerii iscoditori. Nu era un oraș care să-i apere sau să acopere urmele celor care se aventurau să ducă vieți duble.

Îl fixa cu ochii prin unghiul ascuțit făcut de braț, ascunsă, cercetîndu-l atentă și încercînd să intuiască dacă se gîndește la plecarea sau doar îi fugea mintea aiurea. Dacă ar fi lăsat-o, putea să continue să rămîna așa, tăcută, nemișcată, fixîndu-l pe furis și imaginîndu-și tot felul de planuri diabolice. O întreba exasperat de ce nu putea să aibă încredere în el, dar ea ținea încăpățînată să-i aducă aminte că odată o părăsise fără regrete, și că asta se putea întîmpla din nou oricînd. Nici o promisiune din lumea n-ăr fi putut-o liniști. Îi dădea, într-un fel, dreptate. Și el simțea nevoia unei asigurări, însă nu i-o putea cere, pentru că era destul de ageră și i-ar fi rezumat situația imediat: nici unul dintre ei nu avea dreptul să-i ceară celuilalt asigurări. Pentru că, în urmă cu ani, în ciuda promisiunilor și a planurilor bine ticluite, unul dintre ei tot îl părăsise pe celălalt și asta a fost de ajuns să le distrugă încrederea. Îi cunoștea perfect raționalment. De altminteri, cînd se gîndea la „ei doi” – pentru că era ca atunci cînd s-ar fi gîndit la bunica lui, pe care o găsiseră întinsă pe pat, încălțată cu pantofii negri de lac cu cataramă în formă de fundiță, cu ciorapi galburii, cu o fustă ecosez, roșu cu verde, pe sub care ghiceai dantele de pe poalele juponului, iar pe sub vesta neagră, cu o cămașă albă, cu jabou și mînci bufante, trăind toți cu impresia că bunica se pregătise să meargă la teatru și, deși nepotrivite pentru vîrsta ei, hainele i-au făcut să fie convinși preț de cîteva minute că era în viață și că doar adormise, și, deși în aer plutea vag un miros acru, care acoperise levănțica, abia la urmă, cînd își pusese întrebarea pentru ce se gătise așa bunica, au început să bănuiască faptul că femeia, cocheta, se pregătise, de fapt, de moarte –, avea o senzație de optimism, ca și cînd, oricît de rea era situația și deși era foarte probabil ca ea să nu se schimbe în bine foarte repede, lucrurile, măcar pe moment, arătau frumos, chiar dacă pe dinăuntru se rupeau în milioane de particule, fiecare în direcția și cu voința ei. Dar se gîndea des la viitor și-și făcea unele planuri: cum se va îndepărta încet-încet de cei de acasă, cum va reuși, la fel de încet, să devină tot mai dispensabil și mai invizibil pînă cînd se vor obișnui cu lipsa lui, își va lua pe rînd hainele, cîteva cărți pe care le iubea, nu multe, *Robinson Crusoe* în special și cîteva atlase de botanică, și se va întinde ca un personaj de gumă din desenele animate mai întîi cu brațele încercate de valize, apoi cu jumătate din trup, își va aduce mai întîi piciorul stîng și, cu un ultim efort, grațios, îl va retrage și pe cel drept, cu care abia mai atîngea, pe vîrfuri, pămîntul.

— De ce rîzi?

Oricît de simpatic și cu haz și-ar fi reproduș fantasma, știa că ea s-ar fi îmbrănat și nu i-ar mai fi vorbit. I-ar fi reproșat că ziua aceea, la care visa el, nu va veni prea curînd și că, oricum, nu poate veni decît dacă face ceva în aceea prîvință.

— Crezi că ar trebui să plecăm?

— Nu, de ce?

Și-a băgat fața, ca un copil, în rogojină și de acolo a spus cu o voce înăbușită:

— Pentru că dai semne de nerăbdare. Dacă vrei să pleci, îmi zici.

S-a tras spre ea și a încălecat-o, strîvind-o sub greutatea corpului. Fusese o mișcare abilă, o făcuse ca o pisică, astfel că nu-i lăsase timp să se dezmeticească, se trezise sub monstru, sufocată de iubirea lui. Luase hotărîrea s-o facă să vadă că greșește. Își consumau energia de fiecare dată în discuții, alunecau implacabil spre situația lor de amanți, pe care

ea o privea complicat, cu adoratie și silă, iar el, cu indulgență și fatalitate.

— Ce faci?

Îl întrebuse cu răsuflet pe jumătate tăiat și cu fața strîmbată de scribă, dar s-a schimbat, pîrînd că i-a apăsât din greșală pe un buton și mașinăria din ea a început din nou să funcționeze. Din depărtare, creștea silueta răsturnată a unui băiat cu părul prins în coadă, care ținea la subraț o placă de surf. Leșese din timpul de porumb, dintre păpușii care-re și înălțaseră mătăsurile către cer, tirșîndu-și șlapii și înaintînd cu greu, cu aerul că venea deja obosit. A încercat, cu un zîmbet demn și schimonosit, să se tragă ușor de dedesubt, dar, în ciuda efortului și a zbaterilor, nu a reușit să-și elibereze decît un picior.

— Te rog, dă-te jos, o să ne vadă toată lumea.

— Și ce dacă? Ziceai că vreau să plec. Uite, îți arăt că nu vreau.

— Știu, mi-ai arătat, acum hai să plecăm.

— Nu pot.

— De ce?!

A țîpat, ceea ce l-a făcut să-i înăbușe capul în adîncitura dintre claviculă și braț. Îi simțea profilul feței pe dinăuntru, înfundat în carne, și o auzea foșnind din picioare, ca o adiere dinspre mare. A țînut-o strîns, preț de-un minut, dar i s-a părut că a trecut mai mult. În cele din urmă, i-a dat drumul și i-a văzut fața congestionată, iritată, pe care i se adînciseră, de separare, ridurile. Și într-o secundă pe obraji au început să curgă șiroaie subțiri, serpuitoare, de lacrimi care, lășînd un semicerc imaginar pe pomeți, cădeau limpezi pe rogojină. Ar fi putut jura că le aude sunetul.

Surferul a trecut pe lingă ei cu capul lăsat, bălăngînd mîna liberă pe lingă corp. Era vizibil nepăsător la ce se petrecea în jur. Într-o astfel de zi însoțită, pe o plajă unde nu zăreai decît un singur cearșaf pe care zăceau cuibăriți doi îndrăgostiți, ce putea să se întîmple rău? Ar fi putut s-o omoare chiar atunci, în secundele în care băiatul îi depășea, fără să trezească nici o bănuială. Ar fi putut s-o lase în lumina soarelui, să se descompună, și nimeni nu ar mai fi recunoscut-o. Surferul și-ar fi adus aminte că în locul acela fusese cineva, dar i-ar fi fost greu să spună cine. Ar fi descoperit-o poliția locală, ar fi făcut legătura cu dispariția semnalată de bărbatul ei, înnebunit de durere, care ar fi plîns-o fără a înțelege cum de li s-a putut tocmai lor întîmpla așa ceva, și în scurt timp ar fi fost dată uitării. Moartea părea, în acel moment, o soluție mult mai simplă.

Cecilia Ștefănescu
INTRAREA SOARELUI

Cecilia Ștefănescu, *Intrarea Soarelui*, roman, colecția „Ego. Proză”, Editura Polirom, în curs de apariție

CARTEA

Intrarea Soarelui îl are ca protagonist pe Sal, un băiat de 12 ani, cu o inteligență ieșită din comun, care-și trăiește prima experiență de dragoste. Într-o după-amiază de vară, prinzîndu-l ploaia în drum spre prietena lui, Emi, Sal se adăpostește în scara unui bloc și, condus de un miros puternic, coboară în subsol unde dă peste cadavru unei femei tînere și foarte frumoase. Încetul cu încetul, Sal va încerca să descopere misterul acestui cadavru și, concomitent, va înainta în relația lui amoroasă cu Emi, o relație ciudată, care se desfășoară în paralel cu legătura adulterină a unui cuplu matur, de care Sal se lovește într-un mod repetat. Pe măsură ce povestea de dragoste cu Emi evoluează, Sal încearcă din răsuputeri nu numai s-o ascundă de ochii ironici ai prietenilor de cartier, dar și de părinți – ale căror decizii le-ar putea zdruncina mica armonie –, dezvoltînd astfel o adevărată conștiință adulterină, care poate fi observată, pe de altă parte, în practică, la cuplul celor doi adulți. Legăturile între adulți și cei doi copii, pe de o parte, și cadavru descoperit de Sal, pe de alta, sînt mult mai adînci și mai complicate decît par la început. *Intrarea Soarelui* e un roman despre rădăcinile adulterului și despre destinul unui băiat excepțional care, datorită capacităților sale, are puterea de a vedea cu ochii minții propriul viitor.

» La prima vedere, părea să aibă o predispoziție spre desfrîu. Dar, totodată, rămăsese cu el, îl așteptase în tot acest răstimp, care trecuse greu și chinuit. Nu avea cum să exercite presiuni sau să impună reguli. Cuvîntul de ordine pentru ei fusese pînă atunci răbdarea, dar, în realitate, nici unul nu știa cu siguranță ce anume așteaptă.

Teatrul capitalului subiectiv

Un festival e suma riscurilor care îl fac să fie viu. Un festival trebuie să creeze o stare de lucru-lucruri care să producă dezbateri și tensiune, asta tocmai pentru că actul critic pe care un festival, autumat, îl inițiază produce o ruptură, o criză (în sensul de punere sub semnul întrebării) în interiorul contextului cu care operează. Un festival e oportun atâta vreme cât se autoprovoacă, încercând să nu rămână în parametri reciclabili de la an la an, ci propunându-și să-și lărgescă domeniul de intervenție.

Mihaela Michailov

Festivalul Național de anul acesta a avut la bază, la nivelul selecției internaționale (a cărei utilitate nu cred că poate fi negată de cineva), o strategie de negociere echilibrată a demersurilor, prin situarea într-o zonă de mijloc, necesară unui selecționar cel puțin în primul an de mandat. Cristina Modreanu a optat pentru spectacole care și-au definit un limbaj propriu, mai mult sau mai puțin radical, dar evident problematizant la nivelul poziționării textului (*Sunetul tăcerii* – Alvis Hermanis, *Capitalul de Karl Marx* – Rimini Protokoll, *Acest copil* – Joël Pommerat), precum și pentru mărci de stil clasice (*Călugărul negru*, *Un poem ridicol* – Kama Ginkas).

Rimini Protokoll creează un teatru autobiografic, arhivă vie a cotidianului, bazat pe colectarea unor povești cu un potențial de teatralitate documentară uluitoare. Prin prezența grupului Rimini Protokoll în Festivalul Național de Teatru, publicul din România a avut șansa reflecției asupra unui tip de performance care pune în discuție tot ce ține de reprezentare în teatrul contemporan, de la concepte dramaturgice la formule scenice.

Metoda de lucru instituită de Rimini Protokoll se bazează pe absorbția unor istorii personale cu relevanță colectivă,

pe integrarea într-un limbaj de documentar a umanității cotidiene, experte în „trăitul” unei anumite felii de viață, resuscitate cu ironie și multă inocență. Spectacolele grupului Rimini Protokoll, făcute cu pensionari (*Mnemonark*, prezentat în 2006 la Avignon) sau copii (*Airport Kids*, 2008, Avignon), au o vitalitate care vine din jocul frustrat al celor implicați în dramatizarea cotidianului. În jurul unui eveniment, cu implicații sociale puternice, sau al unei meserii (șoferi de camion, angajați la pompele funebre), Rimini adună o comunitate de „anonimi cunosători” care dau, prin aportul lor subiectiv, relevanță biografic-colectivă temei alese, elaborate cu rigorea unei plonjări în biblioteca intimă și istorică. Acești performeri ai dramaturgiei evenimentiale știu perfect ce au de făcut pe scenă pentru că rolurile lor se confundă cu ceea ce au trăit. Actorii neprofesioniști (Rimini Protokoll lucrează, cu foarte mici excepții, doar cu „academicieni” cotidiani: traducători, istorici etc.), profesioniști în ceea ce au experimentat, aduc pe scenă o *teatru de cercetare* a măturilor și narațiunilor personale, conectate prin raportarea la un conținut comun. Rimini Protokoll elaborează un teatru *open-source*, în care *gradul zero al dreptului de autor* reflectă tipul de creație colectivă. Un teatru al poveștilor cu implicări egale în structurarea materialului.

Un teatru-blog al istoriei recente

Capitalul de Karl Marx e istoria ultimei jumătăți de secol XX, concentrată în date cu trambulină istorică și individuală, care au scris și înscris existențe în ritmul colectiv de producere și reproducere a unui model de comportament capitalist. Spectacolul propune o dublă radiografie – a receptării pertinente și contextualizate a operei socio-politice care a generat mutații semnificative în statutul vieții-marfă și al societății devorată de bulimia productivă, și a receptării indivizilor asupra cărorora efectul operei este evident. Două tipuri de lectură: a subiecților-produse etalate pe rafturile unui decor-biblioteca și a obiectului produs (cartea) converg. Link-ul dintre povești e dat de recurența unor concepte centrale – tranzație, valorificarea capitalului, dependența de consum – pe care fiecare narațiune le conține și le dezvoltă prin accentul pus pe întâmplările prin care a trecut. Rimini Protokoll recurge la o dramaturgie subiectivă, autoreflexivă și autonarativă, în care actorii se joacă, „se spun” pe ei înșiși, citează din Marx, dezvoltând amintiri care îi transformă în purtători de teatralitate personalizată. Rimini dezvoltă potențialul *teatru-lui intermediar*, la limita dintre experiența intimă, trăită într-un anumit moment și retrăită cu fiecare nouă reprezentare. A te autojuca presupune, automat, a vorbi

despre autoficțiune. Conceptul de reprezentare își configurează, din acest punct de vedere, dubla apartenență: la ceea ce a fost experimentat prin trasarea punctelor-cheie din biografia actanților și la ceea ce este recuperat prin în-scenare. Cu tehnica de lucru asumată perfect, Rimini face posibilă o reflecție asupra unor noțiuni esențiale din spectacologia contemporană, care subminează orizontala personajului și a acțiunii.

Poveștile se adună în jurul pilonului numit tranzație – fie că e vorba de dependența de jocurile electronice, de arderă în spații publice a banilor, de momentul cînd poți fi vindută la vîrsta de doi ani sau de consilierea în domeniul investițiilor –, acum cînd criza financiară este extrem de acută. Există spectacole care, indiferent cît de mult timp s-ar juca, nu au cum să fie date. Și asta în primul rînd pentru că ele chestionează nu doar problematici tari, ci și efecte, pe termen incalculabil de lung, ale unor profeții politice. Teatrul conceput de Rimini Protokoll descinde în domeniul practicii cotidianului inepuizabile prin resortul de *teatralitate mobilă* pusă în joc. Indiferent că aleg să documenteze copilării de aeroport, șoferi bulgari care accelerează viteza intimă pe fondul transformărilor din istoria recentă a Europei sau pasiunea celor care colecționează machete, creatorii grupului Rimini Protokoll fac un teatru-blog al istoriei recente.

Capitalul de Karl Marx, un spectacol de Helgard Haug și Daniel Wetzel, Rimini Protokoll Berlin

» Prin prezența grupului Rimini Protokoll în Festivalul Național de Teatru, publicul din România a avut șansa reflecției asupra unui tip de performance care pune în discuție tot ce ține de reprezentare în teatrul contemporan, de la concepte dramaturgice la formule scenice.

» Rimini Protokoll recurge la o dramaturgie subiectivă, autoreflexivă și autonarativă, în care actorii se joacă, „se spun” pe ei înșiși, citează din Marx, dezvoltând amintiri care îi transformă în purtători de teatralitate personalizată.

Anamaria Marinca și Costel Safirman

Retrospectiva se bazează pe Top Ten-ul celor mai valoroase filme românești

RETROSPECTIVA CINEMATOGRAFIEI ROMÂNE ÎN ISRAEL

Noiembrie, ultimul bal

„Prima româncă în Israel”, spune o reclamă la Banca Hapoalim, care ne-o arată pe Nadia Comăneci la birnă, pe un afiș lipit pe mașul care leagă avionul de terminalul aeroportului. Am ajuns cu bine pe Ben Gurion, dar stăm mai mult de o oră pînă vin bagajele, pentru că angajații sînt în grevă. Pentru că n-au avut valize la călă, Cristian Mungiu și Hanno Hoefler pleacă primii spre Hotelul Deborah la care vom sta cu toții pentru două zile.

Iulia Blaga

Am venit la retrospectiva cinematografiei române care se va desfășura timp de o lună la Tel-Aviv, Ierusalim și Haifa. Evenimentul este organizat de Institutul Cultural Român din Tel-Aviv (care stă, deocamdată, în trei angajați), în colaborare cu cele trei cinematoci israeliene. Curatorul său este Costel Safirman, care lucrează la Cinemateca din Ierusalim și care face parte și din comitetul de organizare al Festivalului de Film de la Ierusalim. Sintem o „delegație” nici prea mare, nici prea mică. Cristian Mungiu, Hanno Hoefler, Elisabeta Bostan, Laurențiu Damian, criticii de film Magda Mihăilescu și Cristina Corciovescu. Plus ceva presă. Anamaria

Marinca va sosi la 4 dimineața, din Grecia. Vor mai veni în zilele următoare Dan Pița, Iosif Demian și Copel Moscu. Cineaștii stau două-trei zile, presa o săptămână.

Cea mai amuzantă întrebare la conferința de presă de dinaintea deschiderii festivalului a venit de la un jurnalist israelian: „În România, criticii de film sînt numai femeii?”. „Înainte de '89 cam așa a fost”, i-a răspuns Cristina Corciovescu. „Poate pentru că femeile sînt mai rele.”

Cel mai amuzant răspuns a fost al lui Hanno Hoefler. „Ce părere ai despre filmele din retrospectivă?”, este întrebat de Costel Safirman. Hanno Hoefler spune la început că n-are nici o opinie, după care adaugă că, dat fiind că el face filme

scurte, și opiniile lui sînt scurte. Ar fi preferat să nu existe un clasament al Top Ten-ului, doar o listă de titluri.

Retrospectiva se bazează pe Top Ten-ul celor mai valoroase filme românești în opinia criticilor, dar adaugă și alte titluri: *Meandre* de Mircea Săucan, *E periculos să spargeri* de Nae Caranfil, *California Dreamin'* (nesfîrșit) de Cristian Nemescu, *Marele jaf comunist* de Alexandru Solomon, *Boogie* de Radu Muntean, *Marfa și banii* de Cristi Puiu, *Occident* de Cristian Mungiu, *O lacrimă de fată* de Iosif Demian, *Saltimbancii* de Elisabeta Bostan, filmele de animație ale lui Ion Popescu Gopo, documentare realizate de Titus Mezaros, Mirel Ilieșiu, Copel Moscu, Ovidiu Bose Paștina și Laurențiu Damian, scurtmetraje semnate de Cristian Mungiu, Hanno Hoefler, Cristi Puiu, Corneliu Porumboiu și Costel Safirman, jurnale de actualități din perioada 1950-1970.

Proiecțiile au loc simultan în trei orașe

Efortul organizatoric e considerabil pentru o echipă de bază formată din numai patru oameni, mai ales că proiecțiile au loc simultan în cele trei orașe, iar „delegația” trebuie spartă și trimisă în mai multe locuri. Pe 10 noiembrie, Cristian Mungiu a deschis retrospectiva la Tel-Aviv, iar Anamaria Marinca și Hanno

Hoefler au făcut același lucru la Cinemateca din Ierusalim.

La deschiderea de la Tel-Aviv, într-un sediu de cinematecă mare cît o biserică (și ridicat din donațiile unor personalități printre care se numără Goldie Hawn, Walter Matthau sau Louis Gossett, Jr.), sala a fost plină ochi, deși românii avuseseră ocazia să vadă *Occident* de cîteva ori pe TVR Internațional. Sînt însă și israelienii în sală, precum și cîteva personalități ale vieții publice care îl țin pe Mungiu de vorbă în fața clădirii minute bune după ce se incuie sala. Mihaela și Florin, doi frați trentagenari care au emigrat în 1985 din România, au văzut filmul de vreo cinci ori, dar tot au ținut să-l revadă. Spun că e un film genial și că +32 încă rulează în sălile din Tel-Aviv, deși a intrat pe ecran la sfîrșitul anului trecut (dar n-a prins la toți românii din Israel).

Retrospectiva este ultimul eveniment de amploare organizat de ICR Tel-Aviv în acest an (Hanno Hoefler avusese două concerte cu Nightlosers, prin ICR, doar cu o lună mai devreme – de aia știa circumiile bune și că se poate face încă baie în mare). La anul, cu fondurile tăiate aproape la jumătate de Guvern, ICR Tel-Aviv își va restringe considerabil activitățile (de aici titlul).

Deplasare realizată cu sprijinul Institutului Cultural Român

Audio pe web

Evenimentele de la standul României de la Tîrgul Internațional de Carte de la Frankfurt pot fi ascultate integral pe www.supliment.polirom.ro și descărcate în format mp3.

- » Lansarea seriei „Opere. Gabriela Adameșteanu” (17 octombrie).
- » Dezbaterea „Literatură și exil” (18 octombrie).
- » Lansarea seriei de autor „Norman Manea” (18 octombrie).

Ediția electronică a revistei noastre (www.supliment.polirom.ro) găzduiește site-ul Festivalului Internațional de Literatură București: www.supliment.polirom.ro/filb.

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE LITERATURĂ BUCUREȘTI

Ediția I
29-31 octombrie 2008
ora 18.00

MUZEUL ȚĂRANULUI ROMÂN
CLUBUL ȚĂRANULUI
Societate Kischelt, nr. 3

DESPRE PROGRAM

- DESPRE
- PROGRAM
- AUTORI
- CATALOG
- PRESĂ
- PARTENERI
- CONTACT

POLIROM

PROFESORUL ADRIAN NECULAU DESPRE VIOLENȚĂ – FENOMENUL CARE STĂPÎNEȘTE LUMEA MODERNĂ

Nu există individ care să n

Interviu realizat de
Lucian Dan Teodorovici
și Florin Lăzărescu

Lucian Dan Teodorovici: Cum vedeți societatea actuală, manifestările violente în România contemporană?

Înainte de a vorbi despre ce se întâmplă la noi, aș vrea să vă spun în două cuvinte cum s-a născut ideea volumului *Vioolență. Aspecte psihosociale* pe care l-am editat împreună cu Gilles Ferreol. Gilles Ferreol este profesor de sociologie în Franța, un sociolog foarte cunoscut și împreună am editat vreo patru-cinci volume în România; avem, de altfel, o colaborare mai veche, am lucrat și pentru Consiliul European împreună.

Eram în iarna lui 2002 la Paris și, timp de o lună, televiziunile, radiourile, jurnalele au difuzat în fiecare zi câte o știre despre acte de violență în Franța. Încă nu începuseră actele de violență cele mai cumplite. Întâlnindu-mă cu Gilles de vreo două ori, l-am întrebat ce se întâmplă de există atita violență într-o țară democratică, aranjată, așezată, care oferă toate facilitățile și toate drepturile. În sfârșit, am auzit această discuție și, spre sfârșitul sejurului meu acolo, am ajuns la concluzia că ar trebui să convocăm mai mulți psihologi, sociologi și să încercăm să răspundem la întrebări precum: „De ce societatea contemporană este atât de violentă?”, „Care sînt deosebirile dintre țările mai avansate și mai puțin avansate?”, „Ce se întâmplă în alte părți din Europa?”. Și așa s-a născut acest volum despre violență care a devenit o carte referențială pentru cei care studiază fenomenul.

Lucian Dan Teodorovici: Ați lansat deja, numai amintind temele cărții, câteva subiecte de discuție. Ați spus că sînt diferențe între societățile din vestul Europei, de exemplu, și societatea noastră. Cum se manifestă din acest punct de vedere, al violenței în societate?

Cauzele sînt diferite, dar Franța este o țară care este studiabilă din punct de vedere al manifestărilor violente. Părinții se plîng că există violență în proximitatea școlilor, în interiorul lor, între profesori și elevi. Deci nu sîntem singuri pe lume. Apoi să nu uităm ce s-a întâmplat la Paris în 2006, cînd se distrugau peste 1.000 de mașini pe zi. Și atunci eram în Franța și am stat de vorbă cu niște colegi care îmi spuneau că numărul a mai început să scadă, de la 1.300 la 1.100 pe noapte, și erau foarte satisfăcuți. Eu am fost îngrozit de ceea ce se întâmpla, mai ales că Parisul este un oraș liniștit, în care nu te temi să mergi noaptea pe stradă. De unde a ieșit atunci această violență? Este violența cartierelor, a periferiei, a marginalilor, a imigranților, dar nu la prima generație, ci la a doua. Acolo se întâmplă așa: prima generație încearcă să își găsească ceva de lucru și este mulțumită că a găsit; a doua generație nu se integrează, nu este primită, acceptată, nu își găsește un loc în noua societate, dar nu mai are nici dorința „de a găsi orice” a primei generații, a părinților.

Și atunci trăiește o stare de frustrare cumplită. De aceea acești tineri din generația a doua de imigranți distrug totul în calea lor.

Lucian Dan Teodorovici: Anul trecut, cînd am fost la Paris, mi-am adus aminte

de observațiile pe care le făceau străinii care ne vizitau țara la începutul anilor '90. Toți spuneau: „E o țară foarte tristă, vi se citește o tristețe specială pe chipuri...”. M-am uitat atunci la chipurile călătorilor din metroul francez și, sincer să fiu, am citit aceeași preocupare, poate chiar aceeași tristețe. Bănuiesc că și acolo, la Paris, dacă privim din punct de vedere psihologic, sînt suficiente motive pentru ca oamenii să fie la fel de preocupați, de îngrijorați de ziua de mîine...

Parisul nu este Franța. Franța profundă este altceva; înseamnă un trai mai liniștit, mai înlesnit. Parisul este un oraș cosmopolit. Dacă ieși la 11 noaptea pe stradă în Paris, vei vedea o lume foarte colorată, venită din toate colțurile lumii, care nu și-a prea găsit un rost. Este un oraș care și-a schimbat compoziția totală. Există numeroase contradicții, frustrări în Paris și în periferie, pentru că se vorbește de unele locuri foarte liniștite pentru trai, de foste sate care au devenit locuri de reședință, dar sînt și mici aglomerări urbane care sînt îngrozitoare, numai blocuri, numai mizerie, lumea aceasta transmite o stare de neliniște.

Lucian Dan Teodorovici: Pentru că tot ați pomenit de violența în școli, un studiu al Organizației Mondiale a Sănătății din 2007 arată că România se află pe primul loc dintre cele 37 de țări vizate, privind numărul de profesori care au raportat acte de violență ale elevilor în timpul orelor. De asemenea, se află pe primele locuri în ceea ce privește numărul de elevi care se duc cu teamă la ore – 70% dintre elevii intervievați se plîng de lucrul acesta. Ne depășește numai Ungaria. Și am venit dinspre Paris în România pentru că vreau să discutăm despre violența în societatea noastră. În ce forme se manifestă violența în societate în general și la noi în special?

Cînd analizăm violența, ne gîndim la toate tipurile de violență. Ne gîndim, de exemplu, la violența de sine, violența intrapersonală: individul care se automulțumează, care se urăște pe sine, care ajunge pînă la sinucidere; vorbim pe urmă de violența interpersonală, violența față de celălalt, manifestată în diferite forme, nu neapărat fizică; apoi violența în grup – există grupuri care sînt purtătoare de violență, de la grupuri mici pînă la grupuri mari, și în care violența se manifestă în diferite tipuri, sînt indivizi care vor să distrugă grupul, să demoleze echipa – un coleg din Franța,

Andre Sirota, care a publicat de asemenea la Polirom (n.r. – *Conduite perverse în grup. Interpretări și intervenții*), a făcut cercetări asupra grupurilor și a descoperit că există o tipologie a indivizilor care vor să distrugă grupul, care de fiecare dată cînd se construiește ceva într-un grup au această plăcere de a demola, de a-i umili pe ceilalți.

Florin Lăzărescu: E o plăcere sau o frustrare?

Sînt, de obicei, indivizi care nu au vocația construcției, și atunci se simt izolați, frustrați, nevalorizați. Astfel, trebuie să își câștige stima de sine discreditîndu-i pe ceilalți. Al patrulea tip este violența colectivă, în mase mari, pe stadioane, în mitinguri.

Florin Lăzărescu: Mineriate, de exemplu.

Da. Mineriate a devenit un simbol pentru orice manifestare de distrugere colectivă.

Lucian Dan Teodorovici: Cum se manifestă violența în marile colectivități? Dacă te uiți pe stadioane, de exemplu, observi că printre acele mase care devin violente la un moment dat sînt nenunțrați oameni normali, care nu au tendințe violente în general.

Fenomenul a fost studiat de mult timp de psihosociologi și îmi face plăcere să îl citez pe un psihosociolog român care a ținut un prim curs de psihologie socială la universitatea din Iași în 1930-1931; e vorba de Mihai Ralea. El vorbește încă de atunci, din 1931, despre violența ca despre un fenomen care stăpînește lumea modernă și se referă la violența în grupuri mari. Aceasta este violența care se formează prin contaminare. Oamenii altfel raționali, care se conduc după gândire și rațiune, își pierd uzul autocunoașterii și autoguvernării atunci cînd pătrund într-un grup ambalat, inflammat afectiv. Fenomenul se numește contagiune și atinge pe oricine. Oamenii pe care nu i-am văzut niciodată manifestîndu-se violent, i-am văzut pe stadioane, atunci cînd mergeam la meciuri, folosind un limbaj violent. Nu te aștepti din partea unor oameni care sînt politicoși și rezonabili să se manifeste astfel.

Florin Lăzărescu: Mi-am adus aminte că ne-a povestit Toni Greco cum s-a dus împreună cu baiatul său la meci și a avut un șoc cînd l-a văzut urcat pe gard și vrînd să-l rupă. Era alt om.

Asta se întâmplă. O doctorandă a noastră a terminat o teză despre violența pe stadioane. A stat de vorbă cu șefi de galerii, cu oameni care frecventează stadioanele și a observat faptul că sînt oameni rezonabili care prin contagiune sînt angajați în acte de violență, dar există și o tipologie a indivizilor predispuși la violență, a frustraților, a marginalilor, a nerealizaților, a oamenilor cu un coeficient cognitiv coborît, a oamenilor cu un deficit de afectivitate.

Lucian Dan Teodorovici: Mie mi se pare straniu totuși că oameni care nu au asemenea probleme – și nu cred că vine dintr-o frustrare manifestarea respectivă – ajung să facă în anumite momente lucruri la care nici măcar nu te poți gîndi.

Nu există individ care să nu aibă nevoie din cînd în cînd de o defulare, de o descărcare. Trăim într-o societate extrem de tensionată, fiecare dintre noi este extrem de ocupat, de stresat. Toate acestea duc la o încălzitură puternică și atunci e nevoie de o supapă. Iar asta este o bună supapă, pentru că dacă numai strigi, nu îi deranjezi chiar atît de tare pe ceilalți.

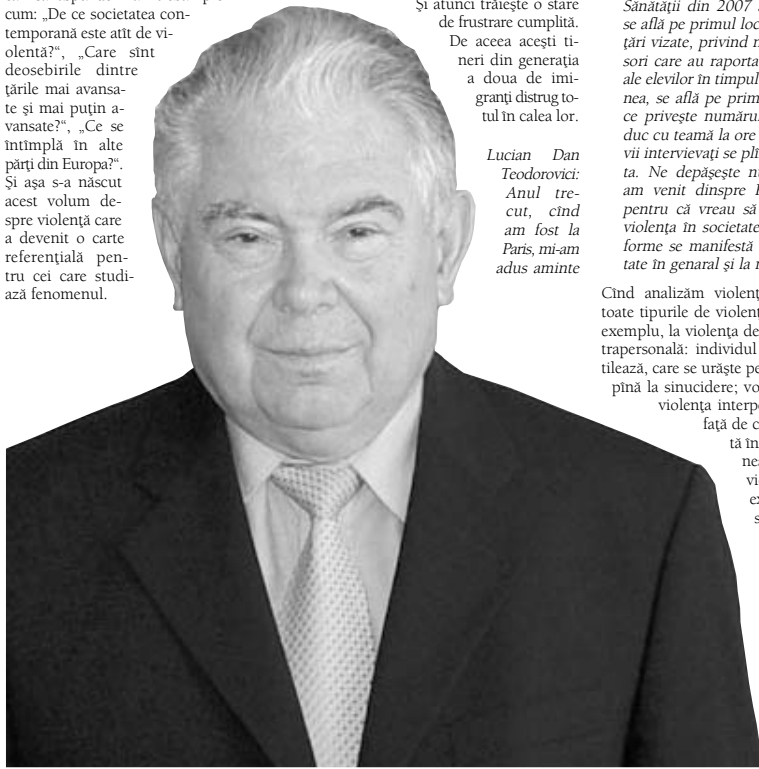
Lucian Dan Teodorovici: Pînă la urmă, din cîte înțeleg, dacă strigi fără a folosi expresii obscene și dacă nu ajungi la violența fizică, în momentul acela ar putea fi chiar o soluție pentru defulare.

Eu cred că și asta este una dintre soluții. Bineînțeles, ne putem imagina tot felul de scenarii pentru descărcare. În întreprinderile mari se utilizează tot felul de alte lucruri. De pildă, în subsol, în sălile de sport sînt figuri ale șefilor și te duci și îi bombardezi cît poți, nimeni nu se supără, chiar e stimulată această practică.

Lucian Dan Teodorovici: Pentru că am vorbit la un moment dat de violența în școli, fac o legătură acum cu violența redată în mass media, citîndu-l pe cercetătorul american George Comstock, care a realizat, în 1990, 216 anchete asupra relației televiziune-violență, iar în urma acestor anchete a constatat că adolescenții supuși continuu la violența tv se comportă în mod agresiv pentru că se identifică cu personajele violente. Concluzia a fost: „Am creat o cultură a violenței”.

Lucrul acesta este deja dovedit, sînt multe cercetări care confirmă această primă supoziție. Televiziunea naște violență, sugerează violență, învață masele de tineri cum anume să își manifeste violența. Eu port și acum în memoria mea afectivă un caz din timpul liceului. Rulase un film sovietic despre un erou albanez, un apărător al poporului, era un film cu multă violență, și atunci doi dintre cei mai buni elevi ai Liceului Laurean din Botoșani s-au manifestat, la intervale scurte unul față de celălalt, prin comportamente violente, amendînd atitudinile unor elevi. Unul dintre ei a ajuns un mare antrenor de handbal în România, profesor universitar, iar altul profesor la universitatea din Iași. Erau niște elevi foarte buni și au avut niște comportamente extrem de violente, aplicînd unor colegi devianți niște corecții cumplite. Toată această chestie ne-a mirat teribil. Era influența filmului pentru că se utilizau gesturi din acel film. Dar acum? Gîndiți-vă că în prezent la știri găsești violență, filmele sînt pline de violență.

Florin Lăzărescu: Nu este un cerc vicios aici? Presa în general spune: „Noi

nu aibă nevoie de defulare

FOTO: Mediapix

CURRICULUM VITAE

» Adrian Neculau este profesor la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, vicepreședintele Asociației Psihologilor din România și al Comisiei de Științe Sociale, Consiliul Național de evaluare și validare academică.

» A publicat peste o sută de lucrări (cărți de autor, volume coordonate și articole științifice). Este coordonatorul colecțiilor „Psihologie” și „Psihologie aplicată”, la Editura Polirom, unde a publicat, unic autor sau coordonator, volumele: *Aspecte psihosociale ale sărăciei, Noi și ceilalți. Teste psihologice pentru cunoașterea ta și a celui alt, Cîmpul universitar și actorii săi, Memoria pierdută, Minoritari, marginali, excluși, Psihologia schimbării, Psihologie socială. Aspecte contemporane, Analiza și intervenția în grupuri și organizații, Dinamica grupurilor. Texte de bază, Urmele timpului* (un dialog cu Serge Moscovici), *Noi și Europa, Cunoaște-te pe tine însuși. 29 de teste psihologice, Cunoaște-l pe celălalt. 26 de teste psihologice, Manual de psihologie socială, Violența. Aspecte psihosociale, Viața cotidiană în comunism și Educația adulților.*

» „Oameni pe care nu i-am văzut niciodată manifestându-se violent, i-am văzut pe stadioane, cînd mergeam la meciuri, folosind un limbaj violent. Nu te aștepti din partea unor oameni care sînt politicoși și rezonabili să se manifeste astfel.” – Adrian Neculau

facem audiență cu violență. Publicul vrea violență”. De ce se uită publicul la așa ceva, pentru că dacă nu ar fi loamea aceasta de violență, știrile de acest gen nu ar mai apărea?

E un anumit tip de public. Nu tot publicul urmărește asemenea știri. Este un public de nivel cognitiv mediu, care doarește să participe, să se simtă implicat, să fie în mijlocul evenimentelor. O cauză ar fi faptul că – deși au trecut 20 de ani de la schimbarea regimului – generații întregi nu au știut că există asemenea manifestări violente, de toate tipurile, și atunci există această dorință de compensare, de revanșă, ca să li spunem așa, a unui public care are nevoie de informație. E o nebunie a informației. Cînd stăpînești informația, ai impresia că ești în același registru cu cei care difuzează informația din punct de vedere cognitiv. Nimeni nu se

gîndește că publicului ar trebui să îi dai articole de citit, și nu numai texte informative. Deschideți un ziar francez, de pildă „Le Monde” sau „Le Figaro”, sînt ziare în care găsești nuanțe, comentarii, interpretări, pe cînd la noi două-trei publicații au articole de acest gen, restul sînt texte care îți dau numai informații. Ba mai mult, am înțeles că există acum un curent conform căruia deontologia profesională îți spune să dai numai informații și să lași publicul să discearnă. Există însă un public masiv, important, care nu poate discerne, care are nevoie să fie ajutat să interpreteze.

Lucian Dan Teodorovici: Spuneți că este o diferență între tendințele din punctul acesta de vedere al mass media din Vest și din România.

Am stat uneori și cite o lună în mai multe țări și am văzut cum arată televiziunile. Sînt mult mai decente. Nu se difuzează cu atîta plăcere, cu atîta exuberanță știri de acestea despre accidente, mutilări, agresiuni. Ele sînt plasate undeva la periferie.

Lucian Dan Teodorovici: Și totuși în Statele Unite sînt discuții aprinse în mass media în urma unor intîmplări care la noi, din fericire, nu au avut loc. E vorba despre situațiile acelea tragice în care un student sau un elev a intrat în școală cu arma în mînă și a împușcat profesori și colegi, fără nici un fel de discernămint, iar toate acestea au fost puse pe seama mesajelor transmise prin televiziune.

Nu știu cum e în Statele Unite, nu am avut ocazia să urmăresc televiziunile de

acolo, dar bănuiesc că există o mai mare largheță în a difuza scene de violență și situații de acest gen. Pe urmă, au dreptul să cumpere armament, iar asta e o altă discuție. Îmi spunea fiul meu cu ani în urmă că avea o prietenă care venea dintr-un stat în care trebuia să se apere și care ținea mereu două pistoale în mașină.

Lucian Dan Teodorovici: Am cunoscut și în România nenumărați șoferi care au mereu la ei bite de baseball.

Șoferii sînt ei înșiși victime ale unor agresiuni. Eu nu cred că acei șoferi vor să atace pe cineva. Cite femei nu ați văzut că au sprayuri paralizante în poșetă pe care nu cred că le folosesc vreodată, dar le dau un sentiment de siguranță.

Interviu difuzat în emisiunea „Cîrcul nostru special” de la Radio Iași FM

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Noiembrie, Veneția

De aproape o lună n-am scris decât referate, recomandări, rapoarte, am vorbit oarecum lemnos la cîteva colocvii mari și mici, am ținut cursuri parcă fără viața de altădată, n-am citit decât cinci teze de doctorat și seara, înainte de prăbușire, reviste și ziare. Alergătura bezmetică de ici colo, viața mereu pe drumuri sau în ședințe m-au istovit într-atît, încît de vreo două ori m-a bătut gîndul retragerii definitive la vatră. Nu-mi puteam închipui bucurie mai mare decît să n-am nimic de făcut cu ghilotina declanșurilor deasupra capului, decît să citesc o carte în tihnă, din pură plăcere sau să mă plimb fără scop cînd și pe unde am chef. Să ies din starea de amorțea, de robot sportiv, gol pe dinăuntru, să-mi vin în fire cu toate înfiorările, exaltările penibile, ba chiar cu spaimile prostești, numai să simt ceva, să fiu vie. Noroc că n-a durat mult, noroc că m-am dezmoșțit repede.

Recunosc, nu-i prea greu să te plesnească Veneția drept ca un snop de săgeți la Veneția. Acolo am ajuns cu un grup de prieteni săptămîna trecută, cu trei oarecum științifice, care, odată încheiate, ne-au dat și răgaz de preumblare. O mai văzusem pe Serenissima de cîteva ori, dar niciodată în noiembrie, în ceturi și udată de ploaie, parcă părăsită, cu o oboșală în ziduri, prin canale, piețe și curți. Pînă în clipa cînd S. a spus că ar fi grozav să ajungem la muzeul Fortuny. Brusuc mi-a sărit inima-n piept și mi-am adus aminte de Veneția de acum 10 ani, cu alți prieteni alături, cînd am refăcut pas cu pas două trasee: al lui Marcel în căutarea Albertinei și al lui Corto pe urmele marilor arcanse. Parcă prin minune,

» Recunosc, nu-i prea greu să te plesnească emoția drept ca un snop de săgeți la Veneția. Acolo am ajuns cu un grup de prieteni săptămîna trecută, cu trei oarecum științifice, care, odată încheiate, ne-au dat și răgaz de preumblare. O mai văzusem pe Serenissima de cîteva ori, dar niciodată în noiembrie...

zia de noiembrie s-a înșeninat și, după-amiaza, vreme de două ore, am pornit singură, aproape zburînd, prin Veneția mea, la Arsenal, prin două curți și două străzi secrete, peste podul Rialto, pînă în fața la Palazzo Fortuny, cu plexul explodat de emoție, cu mîinile reci ca gheața, cu pieptul sfîșiat de tristețe și fericire.

Așa am scris acum 10 ani despre iubirea lui Marcel pentru Albertine în cartea cu amazoane la care tot pritolesc. Fiindcă Albertine, „fata în floare”, face parte din „micul trib sălbatic” care năvălește pe plaja din Balbec cu feminitatea ei ciudată, lunecoasă și-l azvirle pe firavul Marcel în cea mai nesigură, dar și mai promițătoare dintre stările îndrăgostirii: între speranță și disperare, în îndoială, aminare, așteptare. Însă care-i legătura lor cu Fortuny și cu Veneția? Pentru proustologi lucrurile s-au mai mult decît clare, cită vreme s-au scris studii întregi despre *leitmotivul Fortuny* în *A la recherche du temps perdu*. Pentru Marcel, Veneția e Albertine drapată în faldurile albastre, aurii sau roz, de-un fast aproape morbid, ale rochiilor somptuoase comandate la Mariano Fortuny, marele artist al modei de la începutul veacului XX. Așa a simțit Marcel că Albertine, îmbrăcată într-un veșmînt Fortuny, fie el și un halat de casă, poate deveni „umbră ispititoare a acestei invizibile Veneții”, „o primăvară decantată, redusă la esență”. Spre acea Veneție ar vrea să plece spre a o regăsi de fapt, pe adolescența, fragedă, Albertine din trecut, acum ușor fanată, corpolentă, greoaie. Dar va ajunge acolo abia după moartea ei.

Nu mai că acea Veneție i se descoperă altfel, nu ca tărîm al tineretii fremătătoare, ci înconjurat de apele negre ale Styxului, ca o agonie, ca o moarte: „Dintr-odată decorul se schimbă; nu mai fu amintirea unor vechi impresii, ci o veche dorință, de curînd trezită încă de rochia albastră și aurie creată de Fortuny, care întinse în fața mea o altă primăvară, o primăvară deloc înfrunzită, ci, dintr-odată, dimpotrivă, despuaiată de copacii și de florile ei...” E Veneția interioară, invizibilă, a fiecăruia din noi, starea de nedescris care ne învaluiie în falduri unduoase, ca o uriașă eșarfă Fortuny, amestec magic de răsărit și amurg, dorință fremătătoare și repaus indiferent, dragoste și moarte, amintire și uitare, într-o după-amiază înșorită de noiembrie.

PENTRU PRIMA DATĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ,

Ochiul de Nabokov „Cuvînt înainte”

În 2008, Editura Polirom a inaugurat Seria de autor „Vladimir Nabokov”, cel mai recent proiect editorial din cadrul „Bibliotecii Polirom”, iar al cincilea volum, *Ochiul*, va fi prezentat cititorilor sîmbătă, 22 noiembrie, de la ora 17.30, în cadrul Tîrgului de Carte „Gaudeamus”. Romanul *Ochiul* a fost tradus în premieră în limba română de Veronica D. Niculescu. La eveniment vor participa Florin Iaru, Horia-Florian Popescu, Veronica D. Niculescu, Anca Băicoianu și Bogdan-Alexandru Stănescu. „Suplimentul de cultură” vă prezintă, pentru prima dată în limba română, cuvîntul înainte la *Ochiul* scris de Vladimir Nabokov.

Vladimir Nabokov

Titlul rusesc al acestui mic roman este SOGLIADATAI (în transcriere transliterată), pronunțat fonetic „Saglia-dat-ar”, cu accent pe penultima silabă. Este un vechi termen militar care înseamnă „spion” sau „observator”, niciunul dintre acestea neavînd o flexibilitate așa de extinsă ca a cuvîntului rusesc. După ce am cochetat cu „emisar” și „gladiator”, am renunțat să mai încerc să armonizez sunete și sensuri, și m-am mulțumit potrivit cuvîntului „eye” la finalul lungii urmării. Sub acel titlu povestea și-l a croit plăcuta cale de-a lungul a trei episoade în „Playboy”, în primele luni ale lui 1965.

Am compus textul original în 1930, în Berlin – unde împreună cu soția am închiriat două camere de la o familie germană, pe liniștita Luitpoldstrasse –, iar la sfîrșitul aceluia an a apărut în revista emigranților ruși, „SOVREMENIA ZAPISKI”, din Paris. Oamenii din carte sînt personaje preferate din tineretea mea literară: expatriați ruși care trăiesc la Berlin, Paris sau Londra. De fapt, desigur, ar fi putut prea bine să fi fost norvegieni la Napoli sau ambracieni în Ambridge: am fost mereu indiferent la

problemele sociale, doar folosind acel material care se întîmpla să fie aproape, așa cum un mesean volubil schițează un colț de stradă pe fața de masă sau aranjează o fărîmătură și două mășine în forma unei scheme, între meniu și solniță. Un rezultat amuzant al acestei indiferențe față de viața comunității și de intruziunile istoriei este faptul că grupul social întîmplător prins în focul artistic capătă un fals aer de stabilitate; e luat de bun pentru un anumit timp și un anumit loc, de către scriitorul emigrant și cititorii săi emigranți. Ivan Ivanovici și Lev Osipovici ai anului 1930 au fost de mult înlocuiți de către cititorii ne-ruși, care sînt incurcați și iritați astăzi trebuînd să își imagineze o societate despre care nu știu nimic; și nu mă deranjează să repet iar și iar că grămizi de pagini au fost rupte din trecut de distrugătorii libertății, încă de cînd propaganda sovietică, acum aproape jumătate de secol, a indus în eroare opinia străină, spre a ignora sau denigra importanța emigrației ruse (care încă își așteaptă cronicarul).

Timpul în care se petrece povestea este 1924-1925. Războiul civil din Rusia se terminase de vreo patru ani. Lenin tocmai murise, dar tirania sa continua să înflorească. Douăzeci de mărci germane

abia dacă fac cinci dolari. Expatriații din Berlinul cărții variază de la săraci, la oameni de afaceri de succes. Exemple ale celor din urmă sînt Kașmarin, soțul coșmaresc al Matildei (care evident că a scăpat din Rusia prin calea de sud, via Constantinopol), și tatăl Evgheniei și-al Vaniei, un domn în vîrstă (care conduce judicios filiala din Londra a unei firme germane și întreține o dansatoare). Kașmarin este, probabil, ceea ce englezii numesc „clasa de mijloc”, dar cele două tinere doamne de pe Strada Peacock nr. 5 aparțin cu siguranță nobilimii ruse, cu sau fără titlu, ceea ce nu le scutește însă de a avea gusturi literare filistine. Soțul cu fața grasă al Evgheniei, al cărui nume sună mai degrabă comic în zilele noastre, lucrează într-o bancă din Berlin. Colonelul Muhin, un înghîmfat jonic, a luptat în 1919 sub Denikin, iar în 1920 sub Wrangel, vorbește patru limbi, așează un aer calm, cultivat, și probabil se va descurca foarte bine în slujba călduță spre care îl îndrumă viitorul său socru. Bunul Roman Bogdanovici este un baltic imbibat mai degrabă de cultura germană, decît de cea rusă.

Excentricul evreu Weinstock, pacifista doctoriță Marianna Nikolaevna și însuși naratorul lipsit de clasă sînt reprezentanți ai multi-fațetatei inteligenția ruse. Aceste ponturi ar trebui să ușureze puțin situația, pentru acel tip de cititor care (ca și mine) e reticent cu romanele în care este vorba despre personaje fantomatice, în medii nefamilare, cum ar fi traducerile din maghiară sau din chineză.

Așa cum bine se știe (ca să folosesc o faimoasă expresie rusească), cărțile mele nu sînt numai înzestrate cu o totală lipsă a semnificației sociale, dar sînt și rezistente la mituri: freudienii se agită avizi în jurul lor, abordîndu-le cu oviduce însetate, se opresc, pufnesc din nas și se retrag scribîți. Un psiholog serios, pe de altă parte, ar putea distinge prin cristalogrammele mele ce au scripșurile ploii o lume a disoluției sufletului, în care bietul Smurov există doar în măsura în care el se reflectă în alte

SEMNAL

Adela Greceanu, *Mireasa cu șosete roșii*, colecția „Ego. Proză”, Editura Polirom, 224 de pagini, 19.95 lei

„Adela Greceanu are forță prin neasemănare.” (Nora Iuga)

„Adela Greceanu este, fără doar și poate, o personalitate artistică distinctă, care, indiferentă la ultimele mode poetice, a ajuns de timpuriu la o formulă personală, situată undeva la jumătatea drumului dintre poezie și proză, ficțiune și viață, poem și pagina de jurnal.” (Octavian Sotanea)

„Nu sînt prozatoare, dar «poezia» mea are «poveste». Nu am imaginație. Dar aud bine. Am început prin a transcrie vocile unor personaje feminine din copilărie. M-am distrat pe cînte lășindu-le să-și spună fiecare povestea. Dacă în prima parte e multă gălgăie (cinci femei, chiar dacă una dintre ele e moartă, pot face destul tărăboi), în partea a doua e foarte multă tăcere. I-am dat jos șosetele mamei și am lăsat-o singură. Mult a fost pînă i-am prins vocea diurnă, cum îmi place mie să zic. Prin scris încerc să țin pasul cu mine.” (Adela Greceanu)

minți, care la rîndul lor sînt plasate în același ciudat, spectaculos impas ca și el. Structura povestii o imită pe cea a unei ficțiuni polițiste, dar de fapt autorul se deține de orice intenție de a păcăli, intriga, prosti sau chiar de a amăgi cititorul. De fapt, doar acel cititor care se prinde dintr-o dată va obține o adevărată satisfacție din *Ochiul*. E puțin probabil ca pînă și celui mai credul cititor al acestei povești care face cu ochiul să fi ia mult timp pentru a înțelege cine e Smurov. Am testat cu o englezoaică bătrînă, două absolvente de facultate, un antrenor de hochei pe gheață, un doctor și cu copilul de doisprezece ani al unui vecin. Copilul a fost cel mai rapid, vecinul cel mai încet.

Tema *Ochiului* este îndealtecarea cu o investigație care îl conduce pe protagonist printr-un iad de oglinzi și se termină prin contopirea imaginilor. Nu știu dacă plăcerea intensă pe care am simțit-o acum treizeci și cinci de ani, potrivit într-un anumit misterios model diferitele faze ale căutării naratorului, va fi împărtășită de cititorii moderni, dar, în orice caz, accentul nu este pe mister, ci pe model. A da de urma lui Smurov rămîne, cred, un sport excelent în ciuda trecerii timpului și a cărților, și a deplasării de la mirajul unei limbi către oaza alteia. Subiectul nu va fi reducibil în mintea cititorului – dacă am citit corect această minte – la o îngrozitor de dureroasă poveste de dragoste, în care o inimă chinată nu este numai disprețuită, dar și umilită, pedepsită. Forțele imaginației, care pe termen lung sînt forțele binelui, rămîn neclintite de partea lui Smurov, iar tocmai amărăciunea iubirii chinute se dovedește a fi la fel de îmbătătoare și înviorătoare cum ar fi cea mai exactă răsplată a sa.

Montreux, 19 aprilie 1965

» **Acțiunea din *Ochiul* se petrece la mijlocul anilor '20, la Berlin, într-un grup de imigranți ruși din care fac parte oameni de afaceri, intelectuali, aristocrați, dar și inși care se luptă neconcentru cu sărăcia. Toate aceste personaje devin, pe rînd, oglinzile în care se reflectă personalitatea lui Smurov, modificîndu-se în funcție de perspectiva fiecăruia, într-un joc rafinat care împletește realitatea și ficțiunea.**

¹ În engleză, transcrierea este „Sugly-dart-eye” – se remarcă faptul că ultima silabă este chiar cuvîntul englezesc „eye”, adică „ochi”. (nota traducătorului)

² „Rain-sparkling crystograms” (în original) – expresie devenită celebră, folosită de Nabokov pentru a descrie acea combinație de detalii și strălucire senzuală fără de care consideră că o carte este moartă. (nota traducătorului)

Moselstrasse (I)

S-au stîns ecourile Tîrgului de la Frankfurt, deși n-a trecut mai mult de o lună de la încheierea ediției 2008...

Oricum, nemții se apucă de munca pentru ediția următoare încă de a doua zi, cînd alții abia descoperă ce evenimente au avut loc, cite contracte s-au semnat, cine a fost și cine n-a fost. Anul acesta eu mi-am jurat în barbă să nu explorez tîrgul, să nu mă aventurez dincolo de zona noastră. Nu voiam să reeditez excursiile teribile de-a lungul și de-a latul a milioane de cărți expuse în șase, șapte, opt pavilioane uriașe ce-mi dăduseră, în alt an, un fel de vertij și o

ușoară greață față de orice tipăritură. Mai bine așa, setat pe standul României, pe evenimentele organizate aici, care, în fine!, nu m-au mai făcut să-mi fie rușine de compatrioții mei instituționalizați.

Cît de greu este la un tîrg de carte, numai un editor responsabil o știe. Mă consoam cu această idee (că aș putea fi un editor responsabil) cînd, frînt de oboseală, într-o seară, am purces la identificarea *acelui* magazin din Frankfurt ce avea să-mi rezolve problema cadourilor pentru *tot* familionul. Știi cum e: pleci undeva, dar te și întorci; și frumos e să te

întorci cu bagajele pline de atenții pentru cei dragi, care te vor îndrăgi suplimentar pentru asemenea gesturi. Timpurile s-au schimbat și cam aceleași lucruri le poți lua de la magazinul din colțul străzii tale. Dar și pentru nevastă, și pentru copii, și pentru mine însumi ar fi fost de neconcepț să mă întorc de la Frankfurt cu *mîna goală*.

Ar fi fost sub demnitatea mea de călător și dincolo de marginile îngăduinței familiei să revin în țară fără: 3 parafumuri, 1 pereche de adidași și 1 de ghețe băiețești, 1 pereche de ghețuțe fetițești, 4 + 2 bluzițe în culori vii, dintre care 1 cu glugă, 3 bluze cu mincă lungă + 1 pulover în culori sobre, toate pe anumite măsuri și

calapoade, trecute pe o hirtiuță.

Fără această hirtiuță sistematizantă, aș fi fost o victimă sigură în magazinul enorm descoperit cu relativă ușurință. Așa însă, traversam cu un pas deodată elastic raioanele, penetrînd mormanele de boarfe și ajungînd în cîteva minute la prada ideală. Bluzița asta *trebuie*, îmi spuneam încîntat, verificînd încă o dată lista cu instrucțiuni și ignorînd, imperial, miile de alte bluzițe care ar fi putut să mă inducă în eroare. Ghețuțele acestea, în schimb, sînt în afara chestiunii, îmi spuneam cu aceeași convingere, puțin uimit că descoperisem – bine îndrumat de la distanță – care este chestiunea, cum se pune problema.

VERBA WOLAND

Ruxandra CESERANU

Pașoptisme linguale

Hultuită fiind eu de slăbăciune și răsipoasă de la atîta jăcuire, am avut parte de frămîntătură și de clăncăirea cu huet a minții de pînă și volnicia îngînătoare mi s-a părut mai cu cîrmă decît vislașii cei răi care te duc din păcătuire în păcătuire. Căci isteciunea este jăfuirea faptelor iadului. Stîns-am candela neștiind de va veni ziua curățirei. Omu-i ahotnic și nu mai are hinișoare. Aceasta este o mostră dintr-un posibil delir pașoptist pe care subsignata l-a inventat, recetînd la bravii scriitori de odinioară. Cum ar fi fost dacă și astăzi am fi vorbit și am fi scris așa? Mărturisesc că eu însămi nu cunosc o grămadă din cuvintele utilizate mai sus, dar pe care le-am găsit în frazele unui Ion Ghica sau Alecu Russo.

Listele cuvintelor pașoptiste sînt copioase și fabuloase, cele mai multe din sferă infracțională și argotică. Dau mai jos o listuță de politicieni pigmei, flagelați de condeii revoluționarilor cu vâpă pe limbă (firește, lista ar fi valabilă și astăzi pentru politicienii noștri groțești și caraghioși): *calemgii, condicari și sameși halea și paia cu pensii, paraponiști, parigorisiști și apelpsiști, capanlii, madeșii și otcupcii, gheșeftari și coțcari*

(de ultimele două categorii știam totuși; de condicari așjidera). Dar de verbul A FURLANDISI mai știu cineva ceva? Nici pomeneală. S-ar spune că astăzi coconașii poleiți (sau coconașele poleite) care sîntem am uitat o limbă ca să trăim într-altă limbă. Nici măcar nu știu sigur dacă e bine sau nu. Lingviștii să grăiască! Și de apelpsișire știam, parcă...

Firește că orice limbă evoluează și e bine că lucrurile stau astfel. Dar eu mă întrebam altceva: de ce a pierit dulceața răsucită a limbii de anțărl! Ce hău a înghițit dulceața aceasta veche? Nu am putea-o recupera cumva? Cum ar fi să scriem, fie și doar în joacă, pentru vreun an de zile, în limba celor de pe la 1840, să spunem? Ne-am molipsi?

» **De verbul A FURLANDISI mai știe cineva ceva? Nici pomeneală. S-ar spune că astăzi coconașii poleiți (sau coconașele poleite) care sîntem am uitat o limbă ca să trăim într-altă limbă.**

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

Luați un copil, aruncați-l în apă și va începe să dea din mîini și picioare, ca să se țină la suprafață. E suficient să-i oferiți un colac, pentru a vă fi recunoscător pînă la sfîrșitul vieții. Plutind printre raioanele ticsite, aveam față de consoartă o vie recunoștință și uriașe datorii morale. Făcuse, iată, din mine un cumpărător. La mii de kilometri de casă, mă descurcam!

Nu mai stăteam, ca altădată, cu un aer de mulțumire timpă pe figură, doar în fața rafturilor cu

jocuri de strategie. Și nu mă mai uitam nemulțumit în jur, iritat la maximum că tocmai mie mi se întimplă să pierd vremea la cumpărături. Trecuram hopul, înotam aproape relaxat în oceanul de bluzițe și ghețuțe, practicam cu o surprinzătoare dezinvoltură sportul numit *shopping*. Într-un moment de avînt, m-am repezit și la kilometrul pătrat rezervat pantofilor bărbățești. Dacă-i bal, bal să fie! Și cu încă 2 perechi, piele veritabilă, măsură știută, m-am așezat victorios la Kasse.

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu &
Emil BRUMARU

Fragment din munți

Veronica D. Niculescu: Viața e ca o excursie la munte, cu cortul. Nu, nu ca o cutie cu bomboane de ciocolată, cum îl mințea mămică pe Forrest Gump! În vacanța de după primul an de facultate, ne-am dus, citiva prieteni, într-o excursie la munte. Am instalat cortul lângă o apă, într-o zonă neamenajată pentru turiști. Ziua, era minunat: valea sălbatică era scăldată de soare, vedeai vulturii rotindu-se – ne prosteam recitând cu „tările” și „Carpații” – riul susura plăcut și ne accepta toate poftele, făceam plajă, nimeni, absolut nimeni nu ne deranja, doar cînd și cînd mai trecea pădurarul. El ne-a spus să nu ne facem grijii cu animalele, că urșii nu prea vin, doar mistreții coboară la apă noaptea; era tocmai perioada cînd aveau pui. Într-o zi, urcînd spre o peșteră, chiar am văzut un șir de mistreți miteiți urmîndu-și mama, drăgălași foc.

Noaptea însă, și-un coșmar m-ar fi făcut mai fericită: nu puteam să închid un ochi de spaimă. Dincolo de pereții subțiri ai cortului se petreceau lucruri înfricoșătoare. Tipete de păsări uriașe nu ne lăsu să punem geană pe geană, sub cort simțeam șoarecii strecurîndu-se, mișunînd de la cap la picioare, iar în câteva nopți am auzit Animalul rîcînd cortul de jur împrejur și iar de jur împrejur. Am crezut cu toții că e o gheară imensă, dar apoi ne-am dat seama că animalul n-avea cum să meargă în trei labe și cu una să hîrșie, așa că am concluzionat că era colțul unui mistreț care ne dădea fîrcoale tot mai strîns...

În fiecare noapte ne rugam să apucăm dimineața pentru a face un singur lucru: să o luăm la sănătoasă, să ne salvăm din lumea aceea înfiorătoare. Dimineața însă, „lumea aceea” nu mai exista! În lumina zilei, în marea verde, lângă rîu, nu puteai să mai vrei să pleci. Încă o zi, încă o zi, hai să mai stăm încă o zi! Amuzați, ne uitam la urmele copitelor, le pipăiam, le urmam calea pînă se pierdeau în desigur, rîdeam de replicile noastre de peste noapte, de inflexiunile

voicilor, de toate spaimetele... Și iar ne prindea seara...

Emil Brumaru: Ai frumoase amintiri totuși din studenție!!! Eu eram foarte retras, nici vorbă de excursii în munți. Ba da, am fost o singură dată cu părinții, cu un unchi de-al meu și o mătușă, soția lui. Am făcut Bucegii pe jos. Piatra Craiului, Omul... am coborît pe la Peștera Ialomicioara... Dar acolo, în cabana de pe Omul, dormind toți într-un pat comun, din scînduri, mătușa mea, cochetă, mi-a transmis primul semnal... prin somn, ca din întîmplare (ne nimerisem alături!!!) și-a sprijinit minuța fragilă de pieptul meu... și a rămas așa toată noaptea... Praf s-a ales de somnul meu! Bănuiesc că și din al ei...

V.D.N.: N-aș zice că amintirile mele sînt mai frumoase! Asta a fost singura excursie, de aceea mi-o și amintesc cu atîtea detalii. Predomina spaima din noapte, o spaimă cum n-am mai încercat. Stăteam și noi înghesuți, toți în același cort, și ne strîngeam de mîini la fiecare sunet, eu și colega aceea mai mare, abia căsătorită. Retrasă eram și eu. Îl iubeam pe „John Lennon”, nu voiam să știu de nimeni altcineva, iar de el aveam grijă să fug.

E.B.: Azi am trecut pe la librăria Junimea. M-am uitat foarte atent, am răsfoit, am citit pasaje dintr-un cărțoi cam controversat: *Analiza dictaturii Comuniste în România*. Mă fascinează. Și iată de ce: perioada asta se suprapune cu vreo două treimi din viața mea. În clasa a doua, poate și în a treia, mai cîntam la școală „Trăiască Regele...”, spuneam cu rîndul, în fiecare zi altul, „Tatăl nostru”. Pe urmă s-a schimbat totul... Cred că o să o iau ca să-mi conectez copilăria, adolescența... cu ce se întîmpla atunci, multe neștiute de mine... normal, eram un copil. Dar trăite cîndva în cheia mea de puști, de adolescent... Și de aici o să trec la altceva... Cred că ar fi interesant o carte cu viața, atît cît poate fi ea destăinuită, a doi oameni de vîrste diferite... De gîndit...

Nicolae Breban iese învingător din „lupta cu îngerul”

Bogdan Romaniuc

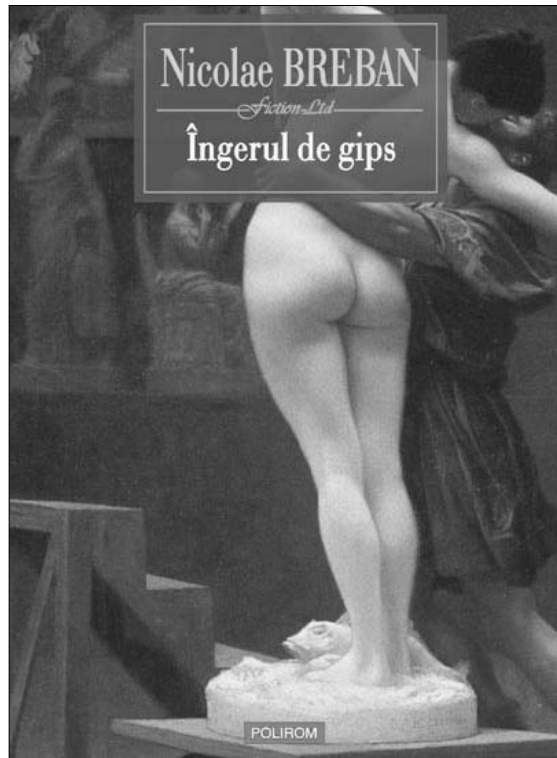
„...un înger mortuar, un înger de gips, în genunchi, cumințe, cu faldurile fine de marmoră în jurul trupului adolescentin, cu mîinile împreunate, cu capul

fin, oval, plecat, într-o tristețe calmă, clasică, greacă, într-o contemplare tristă spre înăuntru, o reculegere tristă, elegant tristă, palmele acelea fine, subțiri, lipite una de alta, și pe unul din degetele mîinii stîngi pata subțire a unui lichen tînr,

părul în bucle suave, părul fin, anemic, lipit de craniu delicat, pleoapele aproape închise, gura mică, buzele subțiri, visătoare, îngerul lor de gips, de marmoră, în genunchi vechindu-le moartea, moartea lor dublă”, scrie Nicolae Breban în romanul *Îngerul de gips*, care prezintă decăderea unui bărbat, o decădere „in-finită” și „absolută”, care devine în final o formă de mîntuire, așa cum mărturisește scriitorul în *Lupta cu îngerul*, amintind de Thomas Mann.

Continuîndu-i ideea, am putea aduce în discuție întîlnirea lui Adrian Leverkühn cu diavolul, care îi spune pianistului că infernul nu este decît o prelungire firească a existenței sale extravagante. Nu primește vizita diavolului decît cel care o invocă, decît cel care are chemare. „Iadul nu-i va oferi ceva nou”, îi spune diavolul lui Leverkühn, conștient de faptul că un artist este deprins deja cu astfel de chinuri și, mai mult, chiar are „mindria de a fi deprins”. Adrian îi amintește însă ciudatului său interlocutor că există și o mindrie a cîntății, asemenea mindrii lui Cain, care știa foarte bine că păcatul lui este atît de mare încît nu i-ar putea fi niciodată iertat, că nu i se dă nici o șansă de mîntuire. Totuși, mediocritatea, suficiența nu au nici un fel de statut teologic, iar păcătoșenia îi apare lui Leverkühn ca singura cale sigură, o cale teologică, spre mîntuire. În spatele oricărei tentative eșuate de evadare, în spațiile fiecărei căderi, se ascunde o încercare de mîntuire, potrivit teologiei mai vechi de la începutul protestantismului, care considera că cel care se vinde diavolului poate să-și salveze sufletul, să se mîntuiască, dînd în schimb sufletul.

Îngerul de gips este povestea unei astfel de căderi, în care protagonistul, conferențiar universitar și diagnostician celebru, se îndrăgostește de Ludmila, o femeie frumoasă și inteligentă, așa cum sînt toate personajele feminine din opera lui Breban. Iubirea este pentru cei

DANILO KIȘ » SUFERINȚE TIMPURI

Pogromul

Bogdan Romaniuc

Danilo Kiș s-a născut în anul 1935, în Subotica, un oraș din nordul Serbiei. Familia sa se refugiază la Kerkabarabas-Zalabaska, după pogromul de la Novi Sad. În 1944, tatăl scriitorului este trimis în lagărul de la Auschwitz, de unde nu se va mai întoarce niciodată. Este anul în care Danilo Kiș

debutează ca poet. În proză a debutat puțin mai tîrziu, cu microromanele *Mansarda* și *Psalm 44*. În 1969 publică volumul de proză scurtă *Rani jadi (Sufărînțe timpurii)*. După ce ajunge lector la Universitatea din Bordeaux, Kiș începe să lucreze la cel mai important roman al său: *Criptă pentru Boris Davidovici*. În Franța primește mai multe premii literare importante și este distins cu titlul de Chevalier des Arts et des Lettres.

Unul dintre textele ce alcătuiesc volumul *Sufărînțe timpurii* se numește *Pogromul*, și amintește bineînțeles de crimele de la Novi

Centrul Național al Dansului

suntem aici

Bd. Nicolae Bălcescu 2
București
Tel.: + 40 (21) 318 86 76
office@cndb.ro
www.cndb.ro

Centrul Național al Dansului

cafe deko

alternativ

Supliment

HotNews

doi o formă de eliberare, o victorie împotriva morții. La un moment dat apare însă Mia, fosta colegă de școală a Ludmillei. Deși la început nu simte decît repulsie față de Mia, Minda ajunge cu timpul să fie atras de ea, fără să bănuiască că această ființă vulgară, acest „inger de gips“ va sta la baza eșecului său de mai târziu: „Mia Fabian, ingerul său de gips, ingerul său mortal! [...] Ea, dulcea, înecăcioasa lui moarte, greața din gură pe care o simțise cînd o îmbrățișa cu atîta virilitate o avea și acum, greața aceea scrișnînd, ca atunci cînd iei pămînt în trece dinți. Fiecare fuge de moarte în felul său. Cum spusese cineva, o Voce: «Uneori, intrarea la iubita noastră candidă, cu genele veșnic speriate ca niște aripi de porumbel, e tocmai o scară dospită pe care se aruncă lăturile!». Pe scara aceasta fugise el, se salvase el, pe gangul acela mirosînd suspect, pe care stau înșirate puzele, pline, debordante, peste care mișună ființele acelea transparente [...] Veghind pe eroismul său abject, atît de modern, un eroism al timpului nostru! Singuratic, împuțit, demn de secolul său. Un eroism pe măsură comandat la un demn croitor de mahala, la «croitoria lumii elegante»».

Tema cuplului apare obsesiv în toate romanele autorului

Viața lui Minda oscilează mereu între acești doi îngeri: unul bun, autentic, și altul fals, sau de „gips“. El amintește, într-o anumită măsură, de personajul lui Heinrich Mann, celebrul profesor Unrat. Minda ajunge să iubească ceea ce detestă mai tare. Avem de-a face cu acel tip de personaj prezent în multe dintre romanele doctrineștiene: bărbatul rafinat și cu origine nobilă, care este sedus de o femeie dintr-o clasă socială inferioară. Ca exemplu este adus din nou în atenție unul dintre personajele lui Thomas Mann, „adorabilul domn Friedmann, *der kleine Herr Friedmann*, ce suferă o umilîntă atît de strașnică, acolo, pe malul lacului, din partea acelei femei fantastice, uriașe, un fel de „la geante“ față de măruțul cocosat, o victimă ideală!...”. Eugen Simion vorbește chiar despre un adevărat „exercițiu al umilîntei“ în *Îngerul de gips* al lui Breban. Un bărbat puternic, de succes, în apogeul carierei sale, medic și literat, logodit cu o femeie superbă, cade în mrejele unui „demon măruț“, un „inger de gips“. Omul superior, de tip nietzschean, ajunge la un moment dat al existenței sale în fața unei oglinzi

care-l arată altfel decît era obișnuit. În ochii Miei, doctorul își vede adevărata față, suportînd un adevăr destul de dureros. Relația dintre adevăr și falsitate este una fundamentală în *Îngerul de gips*. Un citat din Nietzsche (*Ecce Homo*), așezat chiar la începutul romanului, completează această idee: „...Cît adevăr suportă, cît adevăr îndrăznește un spirit? Aceasta a devenit pentru mine tot mai mult adevărata normă a valorii. Eroarea (credințea într-un ideal) nu este obtuzitatea, eroarea este lășitatea...”. Elogiul nietzschean al dusei suferinței este o dovadă a „sfințeniei“ sale, atînsă prin asceză. Valoarea unui om este dată astfel de suferința sa, dar și de cantitatea de adevăr pe care o poate suporta. „Sfințenia“ lui Nietzsche este dovedită de renunțarea la tot ceea ce el iubea mai mult, la toate lucrurile pe care le prețuia mai mult decît orice, iar această renunțare este o încercare de autodepășire, de depășire a propriilor limite, act de curaj și de „artisticitate acrobatică“.

Minda suportă adevărul pînă la capăt, pînă la căderea sa definitivă, pînă la autodistrugere, așa cum se întîmplă cu toate spiritele mari. Această femeie vulgară, dar în același timp seducătoare, îl conduce pe Minda pe drumul pierzaniei, într-un labirint din care nu există scăpare. Tema cuplului apare obsesiv în

toate romanele lui Nicolae Breban, în care epical e întotdeauna completat de analiză. Eșecul existențial al lui Minda pornește de la o eroare, care stă la baza căderii sale morale. Relația dintre Minda, Ludmila și Mia Fabian este foarte asemănătoare cu relația dintre Castor Ionescu, soția acestuia și o prietenă de familie, din romanul *Drumul la zid*. Și Castor, la fel ca și Minda, are o dublă și stranie existență.

Un alt personaj interesant din *Îngerul de gips* este și filosoful Ceea. Laurențiu Ceea poate fi considerat de fapt un alter-ego al protagonistului, el reprezintă dublul lui Minda: „Erau însă amîndoi de aceeași vîrstă, exact de aceeași vîrstă (sub patruzeci), și de aceeași înălțime, în jur de 1,80“ sau „Laurențiu era singurul prieten adevărat al doctorului Minda, fire închisă, rezervată, solid ca un glonte, extrem de circumspect în relațiile sale extraprofesionale. Nimeni din subalternii sau colegii săi n-ar fi bănuit limba lui Minda din înfrînturile sale cu Ceea, nici tipul lor de relații“.

Putem spune că Breban iese în final învingător din „lupta cu Ingerul“, o luptă pe care scriitorul o numește „fericită“.

Nicolae Breban, *Îngerul de gips*, colecția „Fiction LTD“, Editura Polirom, 2008, 44 lei

Sad din anii '40, cînd au fost ucîși peste o mie două sute de evrei: „Dorința de-a nu pierde evenimentele în care au fost implicați indivizi de pe stradă, mai mult sau mai puțin cunoscuți mie, cît și intenția mea secretă de-a descurca itele acelor întîmplări care s-au întîrîșit în viața mea în ultima vreme m-au împins să mă alătur vitejește mulțimii care fugea gîfînd și care mă trăgea după ea“.

Povestea unui copil care a trecut prin calvarul pogromului de la Novi Sad. O copilărie zbuciumată în

timpul războiului: un tată persecutat și trimis cu trenurile pentru animale la Auschwitz, o lume haotică și lipsită de legi, guvernată de niște imbecili, totul văzut prin ochii unui copil. *Suferințele timpurii* ne trimite cu gîndul la romanul *Cum repară soldatul gramofonul* al lui Saša Stanišić, care trece prin filtrul ficțiunii o perioadă tristă din istoria recentă a Balcanilor, și anume războiul din Bosnia, văzut de un copil bosniac, Aleksandar Krsmanović, „magician de talente“ și „specialist în neterminați“.

Serbia lui Danilo Kiš, la fel ca Albania lui Ismail Kadare din *Palatul viselor*, suferă de „insomnia popoarelor“. Sînt insomniace popoarele care produc o cantitate mică de vise pentru că aceste popoare au fost private de dreptul de a visa, fiind menținute într-o permanentă stare de insomnie și de veghe care le-a sufocat încetul cu încetul... Balcanicii nu știu prea multe povești, fiindcă în viața reală li s-au întîmplat atîtea lucruri ieșite din comun, încît aproape că nu trebuie să mai inventeze nimic.

Radio România Muzical
vine la Târgul Gaudeamus

Vă așteptăm la standul nostru de la etajul 4.50 pentru a oferi un cadou muzical celor dragi.

19-23 noiembrie, orele 11-20

Detalii pe muzical.srr.ro

se aude în FM (97,6 și 104,8) pe satelit și live online muzical.srr.ro

Espresso
cu Ioan Budura și Radu Croitoru
luni-vineri de la 7.15

cultural.srr.ro

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

în fiecare vineri, de la 20.00

cu George Onofrei și Anca Baraboi

Dumitru Ungureanu: „Am ascultat *Wildhoney* de cine știe câte ori. Nu pentru că am trecut prin momente neplăcute, ci dintr-o necesitate pe care n-o mai explic. Am ascultat la fel de mult *A Deeper Kind of Slumber...* și ascult zilnic, de prin iunie încoace, *Amanethes*”.

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Tiamat

Sînt momente în viață cînd nimic nu mai merge, nimic din ce faci nu-ți iese, nici o perspectivă nu se întrevește, nici un petic de cer nu scapă de sub pulpana norilor. Aerul e totuna cu pămîntul, hrana are gust de lut, apa miroase a cucută. Mersul e tortură, e solicitare inumană. Cu sabia lui Damocles deasupra, tragi continuu ruinele unui templu legate cu o funie ca pîna de păianjen. Dacă vorbești cu cineva, sigur te crede autist. Ieși din cameră, din casă, din bloc, urci în mașină să pleci o perioadă, să uiți infernul fiecărei zile; sigur se rupe ceva la prima intersecție, motorul se blochează, cauciucurile se sparg, un descrieriat se izbește de tine și te împinge dincolo de zidul exasperării. Puteți completa alte și alte asemenea spații, deloc goale, ci de-a binelea pline cu amar...

Nu știu dacă muzica lui Johan Edlund, editată sub numele Tiamat, este destinată de autorul ei să compenseze momente din acestea schițate în primul paragraf. Mie, personal, îmi pică perfect în astfel de clipe. Poate fiindcă n-am trecut des prin situații asemănătoare. (N-am nici automobil propriu!) Am constatat fenomenul echilibrării psihice la mai mult de doi ascultători avizați ai muzicii rock. Mi-amintesc o împrejurare, cu un amic aflat în fază cruntă a existenței. S-a oprit într-o seară la mine, cum se oprișe și pe la alți prieteni, într-un fel de ritual ce intenționa să fie despărțirea definitivă de viață. Nu-i cunoșteam intențiile, ci numai necazurile. Am desfăcut o sticlă de vin și-am schimbat discurile, atent să văd reacția muzicilor pe chipul încruntat și negru. Nimic din ce știam că-i place nu i-a descreștit fruntea. Mă durea să-l aud spunînd că dacă l-aș creșta cu o lamă de cuțit, în indiferent ce loc, nu i-ar țîșni sîngele, ci smoala din suflet. Rock, blues, jazz, simfonică – nici un gen muzical nu-i subția cetrul. Pînă cînd, învingîndu-mi propriile temeri, am pus discul pe care l-am considerat de la prima audiere o capodoperă: *Wildhoney*. În toamna lui 1994, cînd a ieșit albumul, răceala ce-o contractasem construind (spre disperarea vecinilor turnători și-a foștilor colegi ajunși activiști) propria-mi „vilă”, evoluase deja la stadiul discopatiei lombare acute. Mă consolam cu frecții băbești, vodcă și blues, iar cînd durerile devenau

insuportabile, mi se injecta diclofenac sau alt adjuvant. Degeaba. Pentru alinare, am schimbat fondul muzical. Rockul numit de specialiști dark-gothic-symphonic părea că dă rezultate. Iar Tiamat, cu *Wildhoney*, chiar mă vindeca temporar. Nu exagerez deloc. Muzica are ceva ce-o scoate din subgenul în care o împinge mecanismul showbiz. Linia melodică susură precum a unui hit pop, solourile de chitară strălucesc precum arpeggiile lui Segovia, pasajele de percuție sînt bine structurate, basul umple spațiul sonor cum puține altele reușesc, interludiile naturale captate din lumea reală transpun ascultătorul în lumi siderale, abstracte. Edlund își utilizează glasul în registrul grav, așa-numita zonă întunecată, de jos. Paradoxal însă, vibrația coardelor sale vocale n-are nimic strident sau iritant. Textul aproape că nu contează. Vocea umană e doar un instrument, la fel ca, uneori, în teatrul lui Andrei Șerban. E o știință a pupitrului de mixare? E o intuiție a compozitorului? E instinctul aranjorului de partituri? E, pur și simplu, artă!

Am ascultat *Wildhoney* de cine știe câte ori. Nu pentru că am trecut prin momente neplăcute, ci dintr-o necesitate pe care n-o mai explic. Am ascultat la fel de mult *A Deeper Kind of Slumber*, cu sonorități ca noroiul electrizat de pe fundul cuvelor transformatoarelor de putere. Și ascult zilnic, de prin iunie încoace, *Amanethes* (Nuclear Blast, 2008). Ce se întîmplă cu mine? Poveste de nepoveste...

Zece ani de nepăsare. Pe urmele unei descoperiri a pianistului Samir Golescu

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

Cu cîteva zile în urmă, am pus în ordine și arhivat benzi vechi ale unor emisiuni radio de la Europa Liberă și am tresărit la trecerea timpului ascultînd una dintre ele. Emisiunea, transmisă acum zece ani, fusese ocazionată de descoperirea de către pianistul Samir Golescu a înregistrării unui concert avîndu-l ca solist și dirijor pe George Enescu. Concertul dat la Universitatea din Illinois era inedit, ba,

mai mult, îl prezenta pe Enescu cîntînd unul din compozitoriile săi preferate, Brahms. Înregistrăm atunci și bucuria lui Yehudi Menuhin la anunțul veștii, împreună cu speranța lui și a lui Samir Golescu, de a vedea concertul editat pe un compact disc. Au trecut anii și nimic... N-am auzit nici măcar o reacție de la muzicologii din țară, nu mai vorbesc de vreo casă de discuri...

Pasionat discofil, Samir Golescu îmi semnală că descoperise în arhivele muzicale ale universității americane o înregistrare 1-nedită a unui concert din 30 aprilie 1950.

Enescu apărea în dublă ipostază, de solist și dirijor, în partea întîi interpretînd la vioară *Concertul op. 77* de Brahms, iar în a doua dirijînd *Simfonia a 2-a*. O descoperire „semnificativă”, îmi spunea cu exagerată modestie pianistul român, păstrată pe discuri radio, discuri acetat. Concertul de vioară de Brahms, interpretat de orchestra Conservatorului american era dirijat de John Kuypers care, potrivit lui Samir Golescu, „a fost, între anii 1947 și 1950, directorul departamentului muzical al Universității Illinois. El, se pare, a stat la rădăcina colaborării repetate dintre Enescu și facultatea din Illinois. Enescu a locuit în două rânduri, timp de o lună, în zona urbană a Champaign, oferînd lecții instrumentiștilor, studen-

ților conservatorului, dirijînd concerte, făcînd muzică de cameră”.

Într-o discuție cu pianistul român i-am cerut atunci să-și spună opinia despre calitățile stilistice ale concertului în interpretarea lui Enescu: „Mă gîndesc în primul rînd la un tempo, o mișcare mult mai rapidă în partea întîi a concertului decît se obișnuiește astăzi, chiar de la prima intrare a vioarei, Enescu nu pare să numere și să dividă cu exactitate sunetele quintoletelor brahmsiene și își face intrarea printr-un clan nemăsurat, fără să țină cont de granițele barelor de măsură. Un punct realmente emoționant în interpretarea lui Enescu este dezvoltarea părții întîi a concertului, dezvoltare pe care Enescu o concepe cu un sentiment al formei și al urgenței avansării formei extraordinare. Astăzi ne vine greu să găsim o interpretare similară chiar dacă, desigur, virtuozii onești care să o-

fero versiuni ascultabile și mai mult decît decente ale concertului sînt puzderie. Felul în care Enescu abordează concertul de Brahms, ca și cel de Beethoven, exprima experiența sa de simfonist și de dirijor de orchestră. Acest lucru mi se pare exemplar la Enescu, faptul că la el muzicianul covârșea întotdeauna violonistul. Enescu avea plăcerea de a cînta la vioară un pasaj în pianissimo atunci cînd știa că în orchestră se cîntă ceva mai important decît ceea ce cîntă în momentul respectiv solistul. De multe ori violoniștii nu au această modestie muzicală, această probitate camerală, de a se pune în umbră atunci cînd este cazul. Enescu o face într-o manieră magnifică. Mă gîndesc, de pildă, la repriza părții lente, în care oboiul întonează din nou tema principală a mișcării și Enescu învaluiete tema oboiului cu o figurație subtilă, cîntată într-un pianissimo exemplar”.

În interviu cu Samir Golescu, acesta îmi spunea despre *Simfonia a 2-a* de Brahms că ea demonstrează „preponderența pe care Enescu o arată acelor partituri de factură predominant lirică, precum sublimul *Andante* din *Quintetul cu clarinet*, cel care îi evoca lui Enescu întinderile nesfîrșite ale pustiilor ungare. În interpretarea primei mișcări a simfoniei, Enescu repetă expoziția, lucru neobișnuit pentru acea perioadă. Este ca și cum i-ar fi venit greu să se despartă de prima expunere a temelor. În general, pe parcursul simfoniei se face vădită vraja personalității enesciene, capabilă să extragă o sonoritate individualizată dintr-o orchestră de studenți americani, probabil cu puține repetiții. Caracteristic acestei abordări interpretative enesciene sînt căldura sonorității, calitatea cantabilă a legato-ului, în tradiția austro-germană a idealului de sonoritate simfonic, cu, poate, un plus de limpiditate latină în desemnarea reperelor structurii”. O mulțime de argumente pentru a aștepta și astăzi restaurarea și editarea pe discul compact a concertului inedit de Enescu.

Alma Mater, grup statuar de la Universitatea Illinois

Văcarii Dallas și lupta contra comunismului

Era într-o joi și tare liniște afară. Nici un copil de la bloc nu ieșise cu mingea, nici un vecin nu se întorcea cu legumele de la piață. Potoliți, eram pe la casele noastre, în fața televizorului, așteptând cu sufletul la gură să vedem cum reînvie Bobby Ewing, cel din Dallas. Acum știm cu toții că moartea lui fusese un vis al Pamelei, am aflat și cine l-a împușcat pe J.R. și cum s-a întâmplat răpirea lui Miss Ellie. Pentru cei cărora încă le tresare inima atunci când aud melodia de pe genericul serialului Dallas, pe 11 noiembrie a fost organizată o reuniune a echipei de filmare, după 30 de ani. O dovadă bună că un serial cult nu se termină niciodată.

La reuniunea actorilor din serialul Dallas, în fața celebrei ferme Southfork, fanii au sărit gardurile la propriu și s-au luat la bătaie cu agenții de securitate pentru a fi cât mai aproape de actorii lor preferați. Pentru aniversarea a 30 de ani de la difuzarea primului episod pe CBS, producătorii serialului au organizat un grătar imens, în curtea în care s-au făcut cele mai multe filmări, invitând cele mai cunoscute personaje ale serialului.

Sue Ellen a îmbătrinit frumos, J.R. se gîndește cu tristețe că s-ar putea să nu prindă reuniunea de 40 de ani, Bobby era încântat că se simte parte din istoria televiziunii, Cliff Barnes s-a simțit de parcă în orice secundă cineva urma să strige „acțiune”, iar Lucy ceacu-vino-încoa a fost mai mult o apariție surpriză pe covorul roșu ce duce spre ferma Dallas. Desigur, ei sînt de fapt Linda Gray, Larry Hagman, Patrick Duffy, Ken Kercheval și Charlene Tilton, dar puțini și-i vor putea aminti în afara intruchipării personajelor dintr-un serial care s-a difuzat în America timp de 13 ani. Biletele la eveniment s-au vîndut cu sume mari, de la cîteva sute pînă la o mie de dolari pentru cei care au vrut să stea mai aproape de actorii preferați. Este oarecum de înțeles pentru un serial care a reușit să adune 360 de milioane de telespectatori în fața celebrului episod cu Cine l-a împușcat pe JR și care a însemnat pentru o lume întreagă tabloul vieții americane cu mașini luxuriante și dușmani la tot pasul – dar ce ne mai poate spune acum o producție care s-a încheiat în urmă cu 17 ani?

Simbolul imperialismului american

Nu puțini sînt cei care privesc Dallas-ul mai mult ca pe un fenomen decît ca pe o telenovelă cu succes la

COOLTURISME

Mădălina COCEA

public. Serialul a intrat în cărțile serioase de sociologia artei și de comunicare interculturală. Numit „simbol al imperialismului American” de către ministrul francez al Culturii de la acea vreme, Dallas a fost considerat de criticii vremii drept un fel de apostol al capitalismului peste tot în lume. Un celebru studiu realizat în rîndul telespectatorilor din Israel arată cît de diferiți era acesta perceput de comunitatea imigranților arabi (care își extrăgeau din serial lecția morală a destrămării familiei în fața unui stil de viață decedent) față de cea a imigranților ruși, convinși că producătorii făceau parte dintr-o conspirație menită să răspîndească o imagine falsă a vieții americanilor.

Un articol de anul acesta din „Washington Post”, preluat pe larg și în presa din România, afirmă că serialul Dallas a dărimat nu doar recorduri de audiență, ci înșăși Cortina de Fier. Pentru telespectatorii din țările comuniste (la noi, serialul a fost difuzat pentru un scurt timp în anii '80), bogata familie Ewing era simbolul vieții pe care o duceau americanii în capitalism, într-un contrast evident cu austeritatea vieții din Estul Europei. După revoluție, datorită lui J.R., românii au început și ei să veseze visul american. Visul avea o piscină în fața casei, un scotch în fiecare seară, întilniri de afaceri pe scaune îmbrăcate în piele. După cîteva sezoane, unii dintre ei s-au trezit.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBI

Bun de tipar

George, hai să-ți dau un articol, să moară mă-sa, e tare rău, rupe stilul, deci fii atent: doi copii din Coropcenii, județul Botoșani, de unșpe, respectiv paispe ani, și-au violat bunicii! I-au pus piedică în dosul surii și au tăbărit pe ea, uite, un vecin a făcut poze cu telefonul. Sigur face ravagii știrea asta. Nu o bagi? De ce, fratele meu alb? Păi e cu minori, cu viol cu babe, poze, tot tacumul... nu se încadrează în formatul ziarului? Păi tu scrii numai pentru elitiști? Să le sparg eu botu', dacă nu-mi merge mie salariul din cauza lor...

Ok, am înțeles, fără violuri, deci fii atent. Am o știre beton despre portarul de la Foresta Urziceni, e poponar, l-au pozat unii cu degetu-n cur la un dansator de stripții. Tare de tot, omul are familie și amantă, au aflat toți și vor să-l dea pe tușă, că se uită la cururile colegilor din apărare. Îl sunăm și pe Mitică Dragomir, că și ăsta e miștocar și nu suportă bucuria, facem caterincă de primă pagină, dublăm tirajul, ce zici? Nu?! Păi nu e cu violuri... băga-mi-aș banii, băi frate, dacă te înțeleg.

Bine, nu facem cronică sportivă. Dar lasă-mă să te ajut, mînca-ți-aș, nu mă mai respinge la BT, că ne apucă noaptea. Deci fii antena: bomba zilei din Napoli, trei țigani au omorît un italian! Au intrat peste om în casa, că le-a deschis menajera, tot țigancă. Săracul, era

paralizat la pat. L-au legat și l-au bătut pînă și-au belit monturile pumnilor, întrebîndu-l de bani, dar moșul a rîs întruna, pînă cînd vecinii au alertat poliția din pricina înjurăturilor românești și țigăni au fost prinși în flagrant. Înțelegeți, barosane, probleme etnice, crimă organizată transfrontalieră, alea-alea, astea-s subiecte tari de presă comunitară. Mai ales că moșneagul a rîs pînă cînd l-au dezlegat polițaii, că era paralizat și nu simțea durerea, însă l-au scăpat ăștia în cap cînd au vrut să-l pună pe pat și s-a curățat. Atunci s-a complotat și s-a stabilit că țiganii noștri l-ar fi omorît, dar de fapt, înțelegeți tu, avem șansa să luptăm pentru nevinovăția lor, măcar vreo șaispe numere de anchetă. Implicare socială, alea-alea, noi nu stăm deoparte, mereu pe linia întii, Haga-Haga, invitații pe la televiziuni, ambasadori UNICEF... nu te bagi? Păi cum să dovedesc toate astea dacă nu-mi publici articolul?

Parcă vorbim alte limbi, eu cu realitățile zilnice, tu cu elitiștii tăi. Despre ce naiba vrei să-ți scriu? Că a fost Radu Beligan la Casa Studenților? Da, pe zece noiembrie. Abureli, povestea vieții lui, se uitau ăștia ca la urs. Mie nu mi-a plăcut, n-a cîntat nimic. Ce vrei? Să scriu despre asta? Mă omori, George!

Luni, 10 octombrie, la Casa Studenților, actorul...

Suplimentul de CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214.111, fax: 0232/ 214.111

Colegii editoriali: Emilia Chiscop, Florin Lazărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjuncți: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Ruxandra Cesereanu, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lazărescu, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu, Constantin Vică.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michaelov.

Arte vizuale: Matei Bejenaru, Marius Babias.

Carticatură: Lucian Amari (Jup).

Grafică: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu.

Ediția de Iași: Diana Soare

Ediția Națională: Elena Vlădăreanu, R. Chiruță, Veronica D. Niculescu.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal. Citiții din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarife de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

